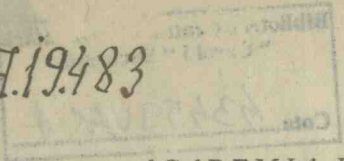

Inv. A. 19483

ACADEMIA ROMÂNĂ

VASILE ALECSANDRI

POVESTIREA
UNEI VIETI

DE

G. BOGDAN-DUICĂ
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA UNIVERSITATEA
DIN CLUJ

44800

*Publicată la inaugurarea mausoleului dela Mirești, în anul 1926
cu cheltuiala Ministerului Cultelor și Artelor*

BUCHUREȘTI
CULTURA NAȚIONALĂ
1926

CONTROL 1953

Biblioteca Centrala "Carol I" Bucuresti
Cota 43459 VARIA

1956

RC108/03

VASILE ALEXANDRI

POEZII
CANTATE

BUROUL NATIONAL DE
CARTI SI BIBLIOTECI

B.C.U. Bucuresti

C44800

SECRET
CARTI SI BIBLIOTECI

Iar în timpuri de restriște și de neagră învrăjbitură
Să fii stâlp de deșteptare și simbol de înfrățire.

A. NAUM

(15 Octombrie 1906; la statua poetului).

Vădă, Alexandrie, în fața ta
statuă, mai degrabă împietrită de vremea politică, culturală
și literară a vremii noastre, fără de ecclia, o parca mare
de stele, una nu e și o parte răpănată.

Căci înțeleg de rânduți civilizatoare și de idei de progres,
ce ține de viață de rânduți și de vers, căci îndemnat
de oameni, și-au dat înaintea și-au promis în viața lor, în
scrierile lor, căva ecclia și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea. Oameni și oameni au fost în viața noastră, în
statuă, și-au dat înaintea și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea. Oameni și oameni au fost în viața noastră, în
statuă, și-au dat înaintea și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea.

Ce ne-a fost și ce ne este, ce ne va fi și în viitor, ce
ne este, mai și-au dat înaintea și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea.

Tatăl poetului, Vădă, Alexandrie, a fost un bărbat
care se gândea, care de timpuri străvechi și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea. Tatăl poetului, Vădă, Alexandrie, a fost un bărbat
care se gândea, care de timpuri străvechi și-au o bogăție, pentru a cărei
făclărie, în toate legăturile sale, în epocă, în secolul și
înaintea.

1. Vieța și opera poetului Vasile Alecsandri a fost, din
fericire, atât de strâns împletită cu evoluția politică, cultu-
rală și literară a neamului încât, fără de acelea, o parte mare
din acestea nici nu s'ar putea explica.

Câtă mulțime de simțiri civilizatoare și de idei de propă-
șire, ce forme fericite de limbă și de vers, câte îndemnuri
la acțiuni spre tot mai înainte s'au produs în vieța sa, în
la scrisul său, toate acestea sunt o bogăție, pentru a cărei des-
fășurare, în toate legăturile sale cu epoca, ne-ar trebui vo-
lume. Odată și odată cineva le va scrie; deoarece în mau-
soleu vor zăcea numai moaștele sale; din icoane și statue
vor vorbi câteva linii simpatice, o formă; însă nemurirea lui
se va alcătui numai din ce-a lăsat în sufletul popular, într'un
timp în care poporul se renăștea, ca să fie ce încă tot nu este,
spre ce Alecsandri îl *duce* încă.

Ce ne-a fost el, ce ne este, ce ne va fi mult timp încă, se
va simți, însă, și din puținele pagini care încep cu cea de
față, pagini de închinare, dar și de dreptate.

2. Tatăl poetului Vasile Alecsandri a fost un boierinaș
isteț și harnic, care de timpuriu atrase asupra-și atenția boie-
rilor mari ai Moldovei. Aceștia, bucuroși de un nou talent
administrativ, sprijiniră înaintarea lui în slujbe și în ranguri.
Dacă ar fi fost Evreu, cum numai criticii evrei mai stăruiesc

a-l socoti, boierii Moldovei nu s'ar fi încălzit până la generoasa laudă din recomandăția citată aici, în notă ¹⁾).

Cu acelaș talent Alecsandri-tatăl a îngrijit și de propria-i avere mare: moșii, case și capital mobil, care mai târziu înlesniră viața de poet mereu călător și de patriot jertfitor a fiului.

Deși eră un fiu al veacului (încă fanariot) XVIII, tatăl lui Alecsandri eră un spirit progresist. De pildă, economicește: îmbrățișase cald idea navigațiunii comerciale pe Prut; cultural: a dat bun ajutor tehnic la întemeierea teatrului din Iași; politicește: eră demn față de Domn și deloc nu se opunea evoluției liberale a fiilor săi.

---

¹⁾ Recomandăția s'a produs într'o ședință a Adunării obștești, din 3 Martie anul 1837; și se află tipărită în *Analele parlamentare* (Volumul VII, p. 773). No. 48. Litera H.

Anaforaua Adunării către Prea Înălțatul Domn. — No. 14 — Anul 1837, Martie 3 zile.

Luându-se în privire neprihănitul haractir, *patriotismul* și acea mai desăvârșită sîrguință ce D-lui Spătar Vasili Alexandri, mădulariul acestei Adunări, au dovedit nu numai în slujba de secretariu a ei cu care la sesia de acum este însărcinat și aū fost de asemenea și în sesia trecută, ci și în alte osebite slujbe în cari *din acea mai crudă vîrstă sau aflat întrebuiñtat*, și mai ales în curgerea de 10 ani necurmat în slujba de sameș Visteriei, în care această epohă atāt pe vremea trecutei vremelnicești rosieneste ocārmuirii, cāt și de la înființarea Organicescului Reglement și pînă acum aū încheiat sāmile cuvenite în toată buna rānduială și fără nici un feliu de prihānire, și osebit apoi în slujba de mădulariu a Extraordinariii Adunări de revizie a Reglementului și asemenea și aceștei Obicīnuite Adunări în slujba de candidat la Domnesul Divan de la înființarea Reglementului și pînă acum *fără nici o leafă, și în feluri de comisi osebite*, Adunarea ia îndrāsneala a recomandui la stăpāneasca luare aminte a Înălțimii Voastre niște asemenea zeloase și credincioase slujbe a pomenitului boieriu supuinđu-vē a ei plecatā rugāminte, ca să binevoiti a le lua în bāgare de seamă și ale învrednici rēsplătirii ce înalt veți încuviința spre încurajari-sirea și altora la asemenea bune și priincioase urmări.

A Înălțimii Voastre smerit rugătoriu

Veniāmin Mitropolit Moldovei

Meletie Episcop Romanului

Și plecate slugi:

Și în toate îl deosebiă un duh creștinesc-bătrânesc, întovărășit cu o filozofie practică, isteată, ca a proverbelor populare ¹⁾.

3. Din fericire mama poetului (1800—1842), femeie frumoasă, fire gingașe, spirit religios, desăvârși vieța familiară, dela care treburile-l depărtau adeseori pe soțul său. Elena Cozoni, din Târgul-Ocna, muri de vreme, în vârstă de 42 de ani; însă firea sa o trecuse darnic în odraslele sale, în poet mai multă decât în celelalte. Fusese o femeie de neam bun, căutat, cinstit.

4. Intâia educație, dată de astfel de părinți, a fost de sigur aleasă; ea a contrabalansat toate înrâuririle mediului curții părintești, în care nu viețuiau numai țigănușul Porojanu, tovarăș de înălțarea smeeilor, ori Gahița, care-l înfioră, dar îl și încântă

Răducanu Roset Hatman
Canta Logofet
Alecui Mavrocordat Postelnic
Crupenschi Vornic
Gheorghei Sturza Postelnic
Catargiu Vornic
Ioan Cuza Postelnic
Ilie Cogălniceanu Agă
Alecui Sturza Spătar
Cristescu Spătar
Manolachi Radovici Agă
Buhuș Agă
Iordachi Milu Paharnic
Alecui Bran Căminar
Grigori Codreanu Spătar
Grigori Cuza Spătar
Ralet Spătar
Petrachi Roset Postelnic

¹⁾ Relativ la plutirea pe Prut, ziarul *Țeranul român* din 1862, al lui Ioan Ionescu dela Brad, scrie (p. 124): «Osteneală multă și-au dat și răposatul Vasilie Alecsandri pentru a cobori pe Prut grânele din Moldova de sus până la schelea Galații».

cu poveștile sale, ori Didică lăutarul, care mai târziu îi dictă câteva poezii pentru colecția-i celebră, ci și alt norod inferior. Mediul curții boierești pe el nu l-a stropit cu nici un cusur oriental.

5. Nimic nu-i va fi rămas poetului nici din firea lui Gherman Vida, care era un negustor călugărit, traducătorul unei gramatice franceze greoaie și proprietarul unui manuscris al cronicii lui Șincai, dascăl adăpostit în casa lui Alecsandri. Vreun cuvânt despre românism și nobleță poetul va fi auzit dela el, însă în forme dur-maramureșene și — prea copil încă — nici nu le va fi înțeles ¹⁾.

6. Nici din *Ἀποθήκη τῶν παιδῶν* nu-i va fi rămas mult; aceasta era o carte de citire grecească, studiată și de poezii Hrisoverghi și G. Sion, și de alți copilandri ai vremii, și de fete; era o traducere din franțuzescul *Magasin des enfants* al d-nei Leprince de Beaumont, tălmăcit în grecește pe la anul 1793; în orice caz *Ἀποθήκη* a putut fi întâia (?) întâlnire cu Franța!

7. Un fragment bogat din Franța i-a apărut poetului abia în pensionul lui Cuénim, fost ofițer în oștirea lui Napoleon I și educator destul de îndrăzneț, ca să admită în pensionul său chiar și citirea gazetelor! Cum se tocneau părinții cu profesorul Cuénim este un capitol prea necunoscut, ca să nu-l descoper prin tipărirea în notă a unui contract de educație din acelaș timp în care și Alecsandri era școlarul eroicului Francez ²⁾.

¹⁾ La tipărirea lui Șincai, Vida se gândia abia prin 1837, 38. V. A. Ureche, *Ist. școalelor*, II, p. 82.

²⁾ Originalul este, firește, scris cu litere cirilice.

CONTRACT

Mai gios iscălitul, Victor Kiuenem, profesor limbii franțuzești, m'am alcătuit cu D. Spatarul Constantin Burghel pentru pricina de mai gios zisă,

Despre timpul petrecut la Cuénim știm sigur că în Aprilie 1831 Alecsandri se află în clasa a IV-a și că la examenul dinaintea Paștelor s'a distins la gramatică, istorie naturală, geografie, mitologie ¹⁾).

Clasele înaintau dela a VI-a spre I-a.

În Ianuarie 1832 Alecsandri eră tot în clasa a IV-a ²⁾, unde-l surprinsese întreruperea cursurilor din cauza holerii.

În toamna anului 1834, când elevii dau o reprezentare teatrală, despre poetul Alecsandri nu se mai pomeneste. El plecase la Paris, vara. Dacă, la Cuénim, va fi continuat dela 1832 (Ianuarie) până la 1834 (vara), a putut face tot cursul.

în curgere de un an de zile, începător di la 8 Ghenar 1841 și până la 1842, iarăș Ghenar în 8, în chipul următor, adică:

1-u Eu mă îndatoresc a priimi în pansionul meu pe fiii Dumnesale, Neculai și Constantin, ca să-i învăț trei limbi, franțuzește, nemțește și moldovinește, cuprinzând: gramatica, ritorica, gheografia, istorie veche, nouă, svintă și firească, aritmetica și științele moralicești, aceste toate să vor paradosi în limba franțuzească (după putere și înaintirea copiilor însă), limbile nemțască și moldovinească să vor paradosi de cătră dascalii ce vor veni la pansionul meu, pri-vighind pentru învățătura lor.

2-le Eu mă mai îndatoresc a hrăni pe copii la masa mea, purtându-le de grijă pentru curățenie și spălat cum și pentru buna educațai și sporirea lor.

3-le Cărtăle franțuzești, fără lecsicon însă, sînt în socoteala me; iar acele nemțăști și moldovinești, trebuincioasăle strai, așternuturile și tacămurile de masă, cuprinsă în cuțite, furculiți și linguri de argint; doâsprezăci șăr-vete și doă feță de masă (care după eșire copilului vor rămâne la pansion), Dumnealui are a le da copiilor.

4-le Pentru toate aceste de mai sus pomenite, Dumnealui Spatarul are a-mi plăti 100 ₰ = adică una sută galbini blank, pe an; urmându-să plata banilor înainte de fieșcare șasă luni pe giumątate.

5-le Intâmplându-să (ferească Dumnezău) de a să inbolnăvi copiii, câtă cheituaială să va face la doftor și la doftorii pentru curarisire, Dumnealui are a-mi plăti fără cuvint de înpotrivire; și pentru alcătuire ce am făcut cu buna priimire amînduror părțălor, s'au făcut doă asămini contracturi dându-să la o parte cât și la alta.

Anul 1841, luna Ghenar în 8 zile.

V. Cuénim, Agă. Cuénim iscălește cu literă latină.

¹⁾ Albina românească din 30 Aprilie 1831.

²⁾ Tot acolo, 24 Ianuarie 1832.

Educatorul acesta erà pe atunci (1834) un bărbat de cincizeci de ani. El stăruia ca elevii săi să învețe bine franțuzește, să cetească literatură potrivită vârstei, să ție la prilejuri câte o cuvântare, să se arate și actori în piese franceze. Altfel erà om foarte serios, înțelegând vremea și țara, precum reiese foarte clar din corespondența lui M. Kogălniceanu. La vreo 12 ani după întoarcerea în țară Alecsandri a avut prilej să-și aducă aminte de tot binele ce-i făcuse și să-i fie de folos la obținerea unei pensii.

8. În vara anului 1834 Alecsandri erà de 13 ani sau, după alții, de 15. Fiind și numai de 13, erà destul de mare, ca să înceapă a simți melancolia călătoriei norilor, pe care-i urmăriă, zice el, de pe capra trăsuri din șopronul pensionului, de pe care urmăriă și depărtarea cucoarelor. I se făcuse și lui de ducă. În această dispoziție mai pică și povestea lui Robinson Crusoe, spusă de frații Cuciuc, colegi de pension: «Mare înrâurire au exercitat asupra imaginației mele de copil întâmplările lui Robinson, povestite de frații Cuciuc». Poezia începuse a încolți în sufletul copilandrului, care în curând aveà să o vază în toată splendoarea sa, franceză, la Paris.

9. Spre Paris Alecsandri a plecat cu pedagogul Filip Furnaraki, pe care și alții l-au întrebuițat în chestiuni de școală. De pildă: La 1837 el fu trimis de stăpânire, să aducă dela Paris un profesor de literatură franceză și un pedagog ¹⁾. Tot cu Furnaraki, deodată cu Alecsandri, plecară și alți copii de nădejde ai țării: Nicolae Docan, Panait Radu, pictorul Negulici (Câmpulungeanul!) ²⁾.

¹⁾ *Analele parlamentare*, vol. IX, 2, p. 229. În *Ateneul român*, 1894, p. 432, N. Cretzulescu dă numele tuturor tinerilor pe atunci la Paris.

²⁾ Furnaraki erà Grec. În Camera dela 1864 Văsescu contestase, ca străin, pe Aristid Furnaraki. Luând cuvântul Cracte arată că tatăl lui Aristid Furnaraki venise în țară cu Domnul Callimachi!

10. «Trebuie să fi auzit cineva povestind pe poet despre impresia extraordinară ce făcù Parisul, cu monumentele lui mărețe și vieța lui torențială, asupra sufletului unui copil, venind deadreptul din fundul Moldovei. Străzile aliniate, lumina orbitoare, gustul și civilizația pariziană îi lărgiră oarecum orbita ochiului și începură să pregătească esteticeste sufletul poetului la o ordine, la o acurateță, la o armonie ce se desprinde de pe tot ce face Francezul și pe care o vom găsi ca trăsătură caracteristică în întreaga operă a lui Alecsandri, până și în scrisul, în caligrafia lui ca mărgăritariul»¹⁾).

11. La Paris Alecsandri a dat un bacalaureat bine cunoscut din povestirea sa umoristică; a încercat câteva științe: medicina, dreptul, ingineria; le-a părăsit; și s'a oprit la studii literare cerute de sufletul său poetic.

Spre tainele acestor studii, la început, l-a călăuzit profesorul Cotte, cu care împreună a cetit pe Homer, Virgil și Horațiu; cù sfatul căruia s'a aruncat asupra lui Bernardin de Saint-Pierre, J. J. Rousseau și asupra modernilor Chateaubriand, Lamartine, Hugo.

Gradul de perfecție, nu de înțelegere numai, ci de mânuire a versului francez chiar, ni-l probează faptul că Alecsandri a scris versuri franțuzești, câtva timp după întoarcere, chiar și în Iași, și de mai multe ori în cursul vieții coapte. G. Bengescu ne asigură că elegia compusă la Paris, la moartea d-rei A. Th. Cotte, a fost chiar «uimitoare».

12. În 1839 Alecsandri părăsi capitala Franței. Trei prieteni: el, C. Negri și Nic. Docan intrară întâiu în Italia, pe care cei doi poeți, Alecsandri și Negri, trebuiau să o vază. Regiunile cercetate de ei le arată numele orașelor în care s'au oprit mai mult: Genova, Bolonia, Florența, Roma, Veneția, care mai ales «îi pătrunse de uimire».

---

¹⁾ N. Petrașcu, *Vasile Alecsandri*, p. 49.

Alecsandri avu astfel prilejul, să cunoască și a doua mare cultură romanică, să compare și să dorească — el însuș ne-o va spune în 1840 — ca și țara lor să înceapă a semăna cu Italia: «Când a da Dumnezeu (ziceam în mine, în fața unui monument sau al unui tablou) să avem și noi în Moldova un Raphael, un Michel Ange, a căror produceri minunate să poată atrage ochii și laudele națiilor asupra noastră». Exclamația aceasta caracterizează perfect idealul de cultură națională, cu care Alecsandri se întorcea din Europa.

În țară tinerii ajunseră pe un ger (—17 Réaumur), despre care până și statistica prințului N. Sutzu luă înseamnăre ¹⁾.

13. Înainte de-a sosi ei în Iași, aici se precizau două grupări literare; a lui Asachi, fără energie și fără talente serioase; și a lui Mihail Kogălniceanu, care se apropiase de C. Negruzzi.

Alecsandri nu-l ignoră pe Asachi, și publică câte ceva în gazeta lui Albina românească și în revista lui Spicuiitorul moldo-român (1841). În Spicuiitorul a publicat versuri franceze; în Albina (1843): Tătarul, Craiu-nou și o legendă italiană Monte di fo, ca Suvenire din Italia.

Observând, însă, din capul locului, că viitorul literar al țării nu va resări din salonul lui Asachi și simțindu-și puternic menirea, se unì cu literații Costache Negruzzi și Mihail Kogălniceanu și împreună publicară Dacia literară.

Alecsandri publică în ea o novelă (Buchetiera din Florența) în care descrierea peisajului și a stărilor sufletești-extatice este remarcabilă (1840).

14. Impresionat de țara sa, de poporul său, pe care-l căută călătorind pretutindeni: în munți, în șes, în sate și în

¹⁾ Ediția franceză, *Notions statistiques sur la Moldavie* 1849, p. 6.

Dintre cei trei tineri N. Docan eră cel mai tinăr, căci se născuse în 2 August 1818 (în Bârlad).

orașe, Alecsandri își naționaliză imediat subiectele și scrise
Doinele¹⁾.

Doinele exprimă energia națională în creștere; vreo șapte sunt haiducești-energice; în altele apare țăranul horind voinicește, urând pe ciocoi; doinele ostășești, deacum a călăreților, din trecut a *Tătarului*, sunt scrise cu aceeaș încredere. Restul se întemeiază pe credințe populare, derivate în subiecte romantice, brodate cu simțirile cavaleresti, care erau și ale poetului.

Apăruse poezia «de colibă», ziseră saloanele din Iași; dar în acele saloane se aflau și tineri încântați, și, mai ales, tinere fete și femei încântate de poezia colibeii.

Doinele, publicate în călindare și ntr'o revistă (1844), s'au răspândit repede în tot poporul românesc. De atunci «poezia se români», scrise D. Bolintineanu.

Doinele — ne spune Ion Ghica²⁾ — s'au cetit, întâia oară în public, acasă la Alecu Balș-Lungu, unde tinerimea «începuse a se adună în toată luna, ca să petreacă seara în convorbire și cetiri literare, serate la care asistau mulți din boierii cei mari, între cari unul din cei mai regulați eră Grigore Ghica, fostul Domn dela 1849 până la 1857»³⁾.

15. Energia care se manifestă în *Doinele* lui Alecsandri eră energia întregii sale generații. *Doinele* poetice cadrează perfect cu sentimentul de vigoare și de refacere, care adia în țară. A-l descrie aici, în toate manifestările sale, este de prisos.

¹⁾ Dintre călătoriile din acest timp înseamnă: una la Fălțiceni (1840, 19—27 Iulie); alta la Botoșani (Decembrie 1840); cea în munți a descris-o el în *O plimbare în munți*; datarea *Doinelor* arată pe unde a mai fost.

²⁾ *Scrisori* (1887), p. 253—254.

³⁾ Este interesant să se știe cine protejă pe atunci literatura națională. O spune corespondentul din Iași al *Gazetei* dela Brașov (1844, p. 15):

1. Marele logofăt și cavalier Costache Sturza
2. Marele logofăt și cavalier Lupul Balș
3. Log. Costache Conache
4. Vornic, secretar de stat Teodor Balș
5. Vornic Scarlat Miculescu
6. Aga Alecu Mavrocordat

Aici ajunge să aduc aminte, că în toate consulatele străine: rusești, austriace, se constituise spionarea oricărei mișcări românești; că stăpânirile românești erau niște umile instrumente multămite că în umilință își măguliau, totuș, orgoliul de a stăpâni, de-a boieri; că, astfel găunoase, aceste stăpâniri priviau cu grije mare la tinerimea care se străduia să introducă în țară sentimentul de demnitate și idealul «onorului», care eră adevăratul sens al promptitudinii cu care se oferii și se primii pe atunci un — duel, afacere primejdioasă pe care, în Moldova, guvernul — speriat de duelul Lascăr Roset cu o beizadea: D. Ghica — căută să o suprime prin «pravila pentru duel» din 1842 (16 Martie)¹⁾.

7. Aga Dimitri Buhuș
8. Spătar Vasilie Drăghici
9. Spătar Grigorie Drăghici
10. Banul Gheorghe Cosmiță
11. Banul Petru Cosmiță
12. Banul Teodor Burada
13. Spătar Constantin Negruți
14. Căminar Nicolae Istrate
15. Păr. arhidiacon Meletie Istrate
- 16/ Păr. arhid. Ghenadie Șendrea
17. Sărdar Panait Idieru
18. Maiorul Mihail Kogălniceanu
19. M. Vornic Alecu Sturza (la Bârlad)
20. M. Vornic Alecu Sturza
21. M. Vornic Alecu Ghica
22. Sluger Georgie Harnav
23. Căminar Teodor Vasiliu, director Sf. Mitropolii
24. Aga Georgie Hartulari
25. Sărdar Manole Codrescu
26. Vasilie Alecsandri
27. Cucoana vorniceasa Maria de Paladi
28. Dom. Costache Sion tinărul
29. Căminar Georgie Săulescul
30. Sărdar Ioan Drăghici
31. Comis I. Ghergheli

¹⁾ Vezi ecoul în *Gazeta din Brașov*, 1842, p. 106 și în *Augsburger Zeitung*, 1842, 3 Martie (No. 62).

Energia aceasta Alecsandri o prețuia atât de mult, încât îi plăcea să o constate și la țărani, nu numai la «duelgii» și «bonjuriști».

Proba este foarte interesantă. Intr'o scrisoare din Iulie 1842¹⁾ el dădea ca exemple, care dovedeau un fond de minte mare la țărani (*qui prouvent clairement un grand fond de raison parmi la classe de Tzarani*) următoarele: 1. Unchiul lui Kogălniceanu fusese bătut de țărani (*une dégelée de coups de baton fort peu refrâichissante*). 2. Conachi (poetul) a scăpat numai ca prin minune de așa sărbătoare (*à une pareille fête*). 3. Un cneaz Cantacuzino căpătase la târgul din Fălticeni o răfuială urită (*une rossade digne du titre qu'il porte*).

Cazurile acestea îndemnară guvernul să dezarmeze populația din Nordul Moldovei. Însă Alecsandri privia la ele cu satisfacție ironică; deoarece și atunci, ca și mai târziu, el spunea că a sosit în țară cu idealul — libertății, egalității și fraternității; și, deci, cu dorul de a și vedea energiile care se vor realiza. Guvernul avea în față boieri liberali, fii de boieri; îi închidea în mănăstiri, îi exila din capitală; dar mai mult de atâta — ce putea să facă?!

Tinerimea se simția atât de bine și la larg, încât din 1840 plănuise unirea țărilor, pe care, în numele ei, venind la Iași, Ion Ghica, dușman al Domnului muntean, o oferi — numai să se facă în orice chip s'ar face — Domnului Moldovei.

Doinele lui Alecsandri se înțeleg bine numai dacă le așezăm în cadrul acestor însemnate tendințe și fapte caracteristice de energie'n creștere.

16. Revista menită să reprezinte literar energia națională și să o sporească a fost (1844) foaie științifică și literară, după ce, dela întâiul număr, censorul îi tăiașe capul titlului: Propășirea.

In foaie apărură: Baba Cloanța, Sora și hoțul, Mândrulița dela munte, Strunga, Cinel-cinel, Craiu-nou, Andrii-Popa, Fătlogofăt; iar din proză o critică aspră despre Stanțele epice

¹⁾ Manuscriptul academic 803, p. 4.

ale lui C. Aristia, scrisă din îndemnul lui Ion Ghica ¹⁾ și *Istoria unui galbin*, — el îi zicea: *une histoire burlesque* ²⁾ — a cărei însemnătate o fac episoadele reale, culese din înapoiata vieață socială a Moldovei, căreia și aici poetul îi înfățișă oglinda unui viitor deplin deosebit, bun.

Ca prozaist el se dovedia de pe acum un povestitor sobru, cu stil ales și însoțit mereu de cercetarea etică a faptelor.

Ca poet în versuri, scriind pe *Groza și Altarul mănăstirii Putna*, el își agonisise titlul de întemeietor (împreună cu alții) al baladei românești culte.

Foaia o redactă împreună cu I. Ghica, M. Kogălniceanu și P. Balș, dar grija cea mare el i-o purtă. Și lui, mai mult decât celorlalți, i s'a dat ajutorul care i-a venit, din toate părțile, dela colaboratori ca Gr. Alecsandrescu, A. Donici, C. Negri, C. Negruzzi, D. Bolintineanu, Iancu Văcărescu, C. Bolliac, A. Mureșanu și N. Bălcescu cu mult răscolitoarea-i *Puterea armată*, alături de care se ivi Kogălniceanu cu *Cuvântul de deschiderea cursului de istorie națională*.

Trecutul le împrumută gloria sa; pentru viitor se croiau planuri (mai mult culturale, decât politice); și aceea, și acestea străluciau Românilor de — pretutindeni ³⁾.

17. In acest timp Alecsandri procură publicului său încă o surprindere: *Propășirea* (No. 3) anunță că în 18 și în 25 Ianuarie s'a dat cu succes *Coconu Iorgu dela Sadăgura*, comedie în 3 acte, și «*cea întâiu piesă, putem zice, românească*».

Piesa predă hohotului public pe rătăciții «scârbiți» de obiceiurile patriei și de cultura ei, fie bărbați ca Iorgu, fie ridicule femei ca Gahița, ce-și găsește (ca pe atunci atâtea femei, atâtea chiar din cele alese) vreun «nobil» străin, să-i fie soție.

¹⁾ Critica i-a plăcut mult și lui G. Bibescu-Vodă, pe care-l cântaseră *Starțele*.

²⁾ Manuscriptul academic 803, p. 8 v.

³⁾ «De aceasta (Propășirea!) auzim ca sigur că e primită și în țările austriace, ca oricare alta», zice *Gazeta* din Brașov, 1845, p. 8.

Efectul piesei, în Iași, a fost așa de tare, încât consulul francez l-a semnalat Parisului ca simptom de schimbări sociale ¹⁾. Bucureștii au văzut-o în anul următor (1845), în Ardeal ea apărură pe scenă la 1847, în Orăștie!

Faima poetului se lăția iute. Ideile sale, simțirile sale, stilul său se generalizau. De cinci ani începuse a scrie; în al cincilea an eră poetul *nației*, care-l piviă cu mare nădejde.

18. Plin de viață, doritor de mișcare 'n lume, chiar îndrăzneț, Alecsandri eră pe la 1844—1845 un centru de atenție în saloanele Iașului și, rar, și în ale Bucureștilor, unde se ivi în 1845, fiind primit la Palat de Vodă Bibescu, în salonul contesei Trubetzkoi și în altele. Salonul din Iași l-a descris el însuș, în proza-i *Un salon în Iași*, cu lovituri ascunse între rânduri; l-a descris și Ion Ghica în scrisorile sale, dând și numele femeilor celor mai apropiate de cercul tinerilor *bonjuriști*, care eră cercul *Propășirei*. Saloanele, orașul Iași, pe care-l descrie într'o schiță dela 1844, publicată într'un calendar (1845), provincia, străinii țării, administratorii acesteia îi prinseră de frică. La 1846 un corespondent din Iași al *Gazetei de Transilvania* (Brașov) putea să afirme că poetul a ajuns a fi spaima ticăloșilor ²⁾.

19. Cercul Propășirei eră răsboinic. Și familia lui Alecsandri deveni răsboinică. El se vedeă, deci, bine susținut.

Cum îl susțineă familia merită să se spună precis. In *Conu Iorgu* poetul batjocurise viții care dominau și în societatea înaltă ³⁾ și care puteau produce, spuneă el însuș, rezultate dezaastroase. Eră o proastă afecțatie de-a disprețui tot ce eră național: limbă, obiceiuri, plăceri, chiar Moldova!

¹⁾ Hurmuzaki, *Documente*, vol. XVII, p. 1009. Și consulul spune că sala eră mereu plină!

²⁾ Pagina 189. — *Iași în 1844* vezi-i în *Proză*, p. 103 (Ed. Socec, *Op. complete* 1875).

³⁾ Manuscriptul academic 3370, p. 259 v.

După reprezentăția lui *Iorgu* tonul Ieșenilor se schimbă imediat. Sala teatrului fusese plină; Vodă Sturza și toată înalta societate erau de față. Poetul se află în loja tatălui său și în așteptare — tremură. Se aplaudă, însă; sala îl chiamă pe scenă; mulțamind el se închină din lojă; când iese, doamne și domni se aruncă asupra-i, îl îmbrățișează, îl sărută. Bolnav de emoțiune zăcu apoi o săptămână! ¹⁾

Insă recompensa cea mai dulce o găsi în îmbrățișările tatălui său. Imbrățișându-l tatăl plângea.

20. De teatrul românesc Alecsandri se ocupase și înainte de *Coconu Iorgu*; dela 1840, când, împreună cu Kogălniceanu și C. Negruzzi, fusese numit director al teatrului. Dar, mai apoi, de piesele scrise atunci n'a mai voit să știe! Cele ce au urmat după *C. Iorgu* le prețuia însă. Despre acestea el a scris amicului său Ubicini o relație de întrebuițat. La ea mă opresc și eu ²⁾.

După «întâia» comedie — povestește el — scrisei *Iașii în carnaval sau complotul*, un «tablou» în care făceam ridicule comploturile imaginare cu care Vodă M. Sturza și consulul Rusiei speriau lumea, în interesul politicii rusești. Pe când se jucă, aga-i ceru poetului să scoboare cortina, dar publicul se opuse.

Agă îl amenință pe poet cu exilul la mănăstire; poetul răspunse că acolo va scrie altă piesă, cu acelaș subiect! Piesa se jucă până la capăt; și comploturile imaginare deveniră ridicule ³⁾.

¹⁾ C'était bien flatteur pour un jeune homme de 22 ans d'obtenir une pareille ovation... (Acelaș manuscript).

²⁾ Manuscriptul academic No. 3370, p. 259 v., 260. (Prescurtez!)

³⁾ Scena cu aga este descrisă, ca ispravă a bonjuriștilor, în *Boeri și ciocoi*, actul III, scena II. A fost ziua în care, afară de *Iașii 'n carnaval*, s'a dat și piesa lui Alecu Russo cu cântecul unui țaran:

Din Focșani la Dorohoi

Țara-i plină de ciocoi.

«In *Piatra din casă*¹⁾ am criticat amar purtarea unor părinți care-și mărită fetele, ca să scape de ele; și atinsei și coarda liberării Țiganilor. Succesul a fost complet.

După vodevilul acesta urmă un tablou național, *Nunta țărănească*. Doamnele erau frumoase în costume țărănești, Millo prea comic în rolul dascălului grecesc, hora de un efect atât de grațios, încât piesa reuși peste așteptările mele. Autorul fu chemat pe scenă.

«Mai târziu încercai o mică operă comică, cu muzica de Flechtenmacher; a avut un succes de stimă; dar apoi mă restabilii prin *Cocoana Chirița în Iași, în provincie, Doi morți vii* și câteva cântecule comice, care avură un succes colosal».

Alecsandri, care raportează exact, adaugă apoi o părere generală²⁾: «Am avut fericirea să combat prejudiții învechite și ridicule, să pun *teatrul român pe adevărata cale națională* și să dovedesc că limba noastră se pretează perfect și la comedie și la muzică. Dar mărturisesc, satisfacția cea mai mare mi-a fost că, pin teatru, am contribuit să fac pe Greci imposibili în țara mea. I-am făcut atât de ridiculi, încât în oraș nu-i mai voiesc ca — gineri!»³⁾

Dela *C. Iorgu dela Sadagura* încoace Alecsandri ducea, așadar, o luptă de înlăturare a străinismului și de înălțare a limbei și a iubirei de țară. Nu-i ardea lui de estetică, ci de luptă, în care estetica intră din când în când cu primejdia de a cădea între roate, căzând chiar destul de des. Căci atunci vorba eră de a întemeia o țară, nu de a discuta plăcerile artei!

21. Obosit de munca literară și (poate) de șicanele guvernamentale, în August 1845, poetul plecă la Constantinopol. Eră întâiul său drum în Orient, în care se opri, însă, în ca-

¹⁾ Scrisă în 1847.

²⁾ Prescurtează!

³⁾ Despre Greci scrisoarea continuă: «Ils m'en veulent encore, je le sais, mais moi, je m'en ris, tant je suis bonne fille, comme dit Beranger».

pitala Turciei și în insula Prinkipo, unde se îmbolnăvi. În Octombrie (18/30) eră înapoi, în portul din care plecase, în Galați. Se întorsese încărcat de impresii frumoase și de motive literare. Acasă multe inimi îl așteptau să-i simță povestirea interesantă; dar mai dornic îl va fi așteptat Elena Negri, «steluța».

22. Elena Negri eră fata lui Petrache Negri, agă și a Smarandei Negri, născută Donici. Casa familiei se află în Bârlad. Aga murise în 1823; Smaranda, după ce se mărită iar și trăi fericită, cu Conachi, în 1831; feciorul Costache, fetele erau orfani de mult, când poetul Alecsandri îi cunoscă.

Elena eră văduvă, adică divorțată de un oarecare Alecu Vârnav, eră frumoasă, isteată, cultă, poetică. De A. Vârnav se despărțise în 1843; iar în Martie 1845 ascultă focoasa declarație de amor a poetului, căruia-i devenise un ideal mai presus de orice asemănare. Un an mai târziu, în Martie 1846, boala ei de piept eră, însă, atât de înaintată, încât Elena, având nevoie de vreo trei mii de galbeni, își amanetă moșia sa Blânzii, pentru ca să plece în Italia, căutând o sănătate care mereu fugiă de ea. Acolo ea trăi un vis frumos; dar, la întoarcere, sfârșitul o pândiă tocmai în Constantinopol, unde muri pe vapor, în brațele fidelului poet. Acolo o îngropară, în ograda bisericii grecești din Pera: fratele Costache Negri; tovarășul de călătorie, poetul; sora ei Zulnia și slujnica Ana Moldoveni. Pe piatra de mormânt, o lespede de marmură, se săpară numele ei, al țării și ziua morții: 4 Maiu 1847.

Pe acel idol de femeie Alecsandri îl îndumnezei în *Lăcristioare*, în acea carte de poezie amoroasă, în care focul se întâlni cu chibzueala, dorul chinuitor cu așteptarea și răbdarea, pământescul cu cerescul, dulcele cu amarul, cavalerismul cu îndrăzneala, rugăciunea gingașe cu gluma prietenească, extazul fericirii cu deprimarea, în care poetul se arată un ales spirit izbit, dar nesdrobit de nenorocire.

Eră blânda oră a blânelor șoapte,
Când nu mai e ziuă și nu-i încă noapte.

Mergeam noi în cale, ca umbre tăcute,
Pe'un covor de frunze, pe cărări pierdute.

Deodată fugarii cu ochii de foc
La capătul luncii s'opriră pe loc.

Iar dulcele înger, pătruns de simțire,
Imi zise atunce cu-o dulce zimbire:

«Acum este ora când geniul sfânt
Aude și vede minuni pe pământ.

Spune-mi dar acuma tu, ce ești poet:
Ce poezii cântă inima-ți încet?»

Ce întrebase ea odată, poetul a spus mereu în *Steluța*, în *Despărțirea*, în *Așteptarea*, în *O seară la Lido*:

Și tu, o vis ferice al tinereții mele...

Amicii lui Alecsandri au rămas, și ei, foarte triști de nenorocirea amicului lor. Unul eră departe; acesta îl mângâia vorbindu-i de-o nemurire și de-o revedere, în care se pare că el credea serios. Eră Nicolae Bălcescu, care, dela Paris, găsiă, însă, și a doua mângâiere, aceasta aici, în lume. Bălcescu îi scriă ¹⁾: «Cântă-mi dar, iubite poet, cântă-mi *România*, ca Kollar Bohemul patria sa. Fie ea amoreza ta, credința ta, Dumnezeuul tău. Iubește-o dar, dar și fă pe toți a iubi pe iubita ta» — România! (29 Noemvrie 1847).

Despre Elena Negri s'a vorbit necurmat în cercul lui Alecsandri. Eu mai citez numai ce-i scriă *el* lui Bălcescu, în 1852, Aprilie, în ziua învierii, din Iași: «Când vei merge să vizitezi acel mormânt, care cuprinde *cea mai scumpă și mai bogată parte a vieții mele*, să depui câteva flori în suvenirul meu» ²⁾.

¹⁾ *Convorbiri literare*, vol. 50 (1916), p. 25.

²⁾ Undevă, într'un manuscript, el a scris că mai fericit decât oricând, în toată viața, a fost la Veneția, cu Elena.

23. În timpul prieteniei tinere cu C. Negri și a petrecerii la Blânzi și la Mânjina — mai ales la Mânjina — se întemeiau idei și planuri politice mari. Amorul și poezia și mărirea patriei, pe acolo nedespărțite, alcătuiau un amestec de simțiri, care se sprijiniau reciproc.

În București, de doi ani, se întemeiase societatea politică secretă, în care Ion Ghica și Nicolae Bălcescu erau capetele cele mai productive și mai realiste.

Un sol, în Moldova, al societății era Costache Filipescu, Munteanul, cu moșia sa aproape de a Moldoveanului C. Negri. Din Mânjina Negri îi trimetea lui Filipescu scrisori, plângându-se (10 Martie 1845) de acea «neînțeleasă depărtare ce prigonitoarele întâmplări înrădăcinase groaznic în două țări ce vor fi una». În acelaș an, față fiind și Alexandru Moruz, și Vasile Alecsandri, Negri scria despre despărțitorul «mic râu» care-i «hidra ce trebuie ucisă», care-i «întâiul izvor al slăbiciunii noastre».

Acolo, la Mânjina, veni, tot în a. 1845, și N. Bălcescu; acolo, spune poetul, confrăția literară (din *Propășirea*) li se prefăcù lesne într'o prietenie strânsă.

Ziua de Sf. Constantin și Sf. Elena aducea și altă lume: C. Filipescu, A. Russo, poetul Corradini, etc. Filipescu (bărbat de vreo 38 de ani) ducea hora; Bălcescu privia flăcării și strigă: «Mândră oaste va avea România, când i-o veni rândul pe lume!» Focul dela Mânjina se lăția în toate părțile.

Eră firesc ca Vasile Alecsandri, veșnicul entuziast, să vrea să vază și el Țara românească. Trecù, o văzù; și C. Negri, auzind povestirile amicului, scrise lui Filipescu (la 1 Aprilie 1846): «Mi-au spus Alecsandri despre buna primire ce i-ați făcut; și mă căesc că nu m'am izbit și eu până la voi»¹).

¹) Scrisorile, în *Convorbiri literare*, vol. 36. Vezi și biografiile lui Bălcescu și Filipescu în *Proza* lui Alecsandri, p. 549 și 563. Despre legătura între societatea secretă din București și Mânjina vezi D. Bolintineanu, în *Vieța lui Cuza-Vodă*, 1869, p. 18.

24. Niciodată Alecsandri nu a putut suferi emoțiile puternice, fără să nu se simță bolnav. Când mama i-a murit în brațele sale, i-a albit părul¹⁾. Când a murit Elena Negri, desperat și bolnav, a alergat să se vindece la Mehadia și la Balta-Albă²⁾, pe care a descris-o (1848) într'un calendar, supt titlul *Balta-Albă*³⁾.

25. Liniștindu-se, până să sosească anul sgduirilor mari ale neamului: 1848, Alecsandri avu timp să-și mai îngrijească culegerea poeziilor populare, despre care amicii săi erau ținuți în curent. Astfel, Nicolae Bălcescu îi scria (29 Noemvrie 1847):⁴⁾ «Sunt nerăbdător a vedea poeziile tale și cântecele populare eșite la lumină». Revoluțiunea amână, însă, aparițiunea.

26. In sfârșit anul 1848 sosi.

Alecsandri, spirit de orientare și pentru amici și pentru dușmani, dar mai ales pentru națiune, se află în Iași. El, din fire, eră un liberal înaintat, dar nu revoluționar. Mai târziu el vorbi chiar foarte aspru despre toate revoluțiile românești.

Ca mijloc în 1848 unic spre scop el admise, însă, revoluția, jertfind chiar mult. De pildă: Ion Ionescu dela Brad este chemat (1848) în Muntenia să presideze comisia proprietății, poetul îi dă trăsură, cai și bani, să poată plecă; Nicolae Bălcescu pleacă (1850) în Anglia, să câștige țării amici, poetul contribue cu o mare parte a cheltuelilor.

Tatălui său trebuie să-i fi părut cam multă cheltuiala fiului, și-l amenință cu retragerea subvenției, dacă în 1849 nu se va întoarce în țară — prea generosul revoluționar⁵⁾.

¹⁾ Băgaseră de seamă și țărani din Mircești, care, însă, explicau așa: «In străinătăți s'o trezit iel. Când o vinit di-acolo o vinit alb». Candrea—Densușanu—Speranță, *Graiul nostru*, p. 475.

²⁾ Manuscriptul academic 3370, p. 261.

³⁾ *Proza*, p. 261.

⁴⁾ *Convorbiri literare*, 1916, p. 26.

⁵⁾ Manuscriptul academic 803.

Dar nu la de aceste socoteli avem a stăruî, când vorba este a arăta pas cu pas nobila linie mare a vieții sale.

Revoluția franceză isbucnise în Fevruarie. Două săptămâni înainte de a isbucni în Iași, poetul îngrijise de reprezentarea *Nuntei țărănești*, jucate împreună cu el de diletanți din înalta societate; și se bolnăvise ¹⁾). Evenimentele îl surprinseră în pat; amicii-l căutară aici, cerându-i concursul: Atunci improviză el *Deșteptarea României*, care se tipări pe foi volante și se răspândi înflăcărând spiritele. Astfel începutul îi plăcu; dar sfârșitul i se părû o «mascaradă revoluționară» și «ridiculă».

În 27 Martie, în cursul zilei, ministrul de interne al Moldovei se sfătuisse cu: C. Rola, L. Rosetti, M. Epureanu, P. Cazimir, N. Ghica și V. Alecsandri ²⁾). Ei au cerut ca obștea să fie consultată. Obștea se adună în aceeași zi, seara, în salonul hotelului Regensburg. Obștea vorbi clar și alese un comitet, să-i formuleze dorințele într'o petiție de predat Domnitorului. În acel comitet a fost ales și Vasile Alecsandri.

Petiția s'a redactat în casa logofătului Costache Sturza, a doua zi. Erau de față vreo cincizeci de bărbați ³⁾). După discuții, textul l-a redactat Alecsandri, spune Suțu.

Consulul francez din Iași spune că petiția-i vagă; terminii-i păreau generali; formulele nepopulare ⁴⁾); oricum, însă, poetul glas al celor mulți, gata a fi mereu glasul lor, se dovedia încă odată primejdios prin talentul său de a scrie.

În 29 Martie «tiranul» Mihaiu Sturza acordă o audiență, în care i se cetiră punctele petiției. El refuză trei puncte. Un deputat îi strigă: Ori tot, ori nimic; și-l amenință. Deputația se întoarse la casa lui Alex. Mavrocordat, unde se află și popor, în curte; se aflau însă și Ovrei destui ⁵⁾). Vorbind

¹⁾ et j'y gagnai une fluxion de poitrine. Manuscriptul ac. 3370, p. 261.

²⁾ Anul 1848 în principate, v. I, p. 388.

³⁾ N. Sutz, *Mémoires*, o. 154.

⁴⁾ Anul 1848, v. I, p. 228.

⁵⁾ Sion, *Suvenire contemporane*, p. 180.

poporului Vasilică Ghica anunță pe — mâne revoluția, care de ieri trebuia să fie gata pentru azi. În astfel de naivități arnăuții și soldații lui Vodă, conduși de fiii acestuia, interveniră cu succes.

Alecsandri nu fusese nici la Vodă — la acesta fusese, însă, cumnatul său C. Rola — nici la Al. Mavrocordat. Dar la fugă trebuia să se gândească și el!

Poetul povestește însuș¹⁾: «Reușii să mă salvez în munți, la Cantacuzini, nădăjduind că ei vor înarmă pe țărani lor, ca să descindem cu ei asupra Iașilor. Cantacuzinii erau supuși ruși; ei au înarmat bine pe țărani, dar pentru a se păzi pe sine. Acolo văzui admirabila scenă nocturnă, ce v'am povestit-o odată: Țărani cu flintele într'o mână, cu făcliile Invierii în alta, deasupra unei lăzi de pulbere gata a sări în aer²⁾. La zece zile după sosirea în Hangu trecui granița, pe întunerecul cel mai complet; și pe la ora unu din noapte fui arestat la Tulgheș, oprit prizonier o săptămână, până să-mi procur un pașaport; și, înfărșit, mă dusei la Brașov. Aci sosiră, pe rând, mai mulți emigrați; printre ei se află C. Negri și fratele meu, care, după evenimentele din Fevruarie, plecaseră din Paris și căroră Vodă Sturza le închisese granițele patriei. La Brașov am stat aproape două luni, expuși mâniei Ungurilor, care ne socotiau emisari rusești, și urei Sașilor, care ne socotiau emisari munteni! Intr'o zi generalul-comandant al cetății chemă pe câțiva dintre noi la sine și, confidențial, ne arată că suntem expuși a fi masacrați de Unguri și de Sași; și ne dete sfatul să plecăm. Pe aceștia îi iritase faptul că la marea adunare din Blaj fuseseră de față câțiva Moldoveni și că *Deșteptarea României* se cântă și în Transilvania³⁾. Noi am primit sfatul generalului și am plecat la Cernăuți, în Bucovina, trecând printre popor în plină

¹⁾ Manuscriptul academic 3370, p. 261 v. Eu resum un text francez.

²⁾ Vezi în *Proza* lui (1875) p. 523: *Un epizod din 1848*.

³⁾ *Deșteptarea* se tipărise în *Foaia pentru minte* din Brașov; și A. Mureșanu o imitase în *Deșteaptă-te, Române*.

revoluție și pe lângă alee de furci, ridicate de Unguri pe marginea drumurilor, în jurul târgurilor și în mijlocul satelor românești».

La Brașov Alecsandri ajunsese în 17 sau 18 Aprilie, st. v. Invierea, petrecută în Hangu, căzuse în 1848 la 11/23 Aprilie. Decepția dela Hangu, în mijlocul mișcărilor ardelenesti, făcù loc unei speranțe noi, exprimate într'o poezie tipărită în *Foaie*, la 10 Mai; noua speranță exclamă:

Fraților, nădejde bună! Fiți cu toți în veselie!
Cerul însuși ocrotește scumpa noastră Românie!
Azi e zioa de 'nviere a românului popor,
Care singur își urzește dulce, mândru viitor.

Au sosit zioa dreptății!
Zioa sfânt'a libertății!
Bradu 'n munte înverzește;
România 'ntinerește!

Firește un om cu astfel de idei trebuia să plece; pe la 15/16 Iunie eră în drum spre Cernăuți.

În Bucovina se aflau refugiații cei mai energici la cuvânt. Sprijiniți de familia Hurmuzachi: un tată (Doxaki) și trei fii, dintre care lui Alecsandri mai apropiați i-au fost Alecu, cel cu câțiva ani mai tânăr decât poetul și George, refugiații făcură din ziarul «Bucovina» o foaie puternică și desvoltară o literatură politică, cu a cărei oprire la graniță în zadar se ocupau privighetorii «tiranului» din Iași.

Alecsandri a colaborat la «Bucovina»; a scris broșura sa personală *In numele Moldovei*; iar mai târziu a trimis ziarului poezii și studiul despre poezia populară, în formă de scrisori.

În Cernăuți Alecsandri a fost ales secretar al comitetului revoluționarilor. Comitetul acesta îi fixă îndată o misiune, în Franța, pe lângă guvernul francez. Deși traiul în Bucovina eră plăcut, chiar vesel, poetul plecă prin Galiția, pe unde colera-i da fiori tot atât de neplăcuți ca și cei de pe lângă furcile ungurești. Știu că 'nainte de 19 Noemvrie poetul

nu se mai află în Cernăuți, de unde, la această dată, pleaseră și Casimireștii, Negri, Cuza, Moruzi ¹⁾. În 17 Decembrie poetul era în Paris, unde se așteptau să sosească: fratele său și amicii Moruzi, Lascar Rosetti, M. Iepureanu și alții ²⁾.

În Paris Alecsandri se 'nsoțește cu Alecu Golescu și cercetează pe câțiva deputați ai Constituanței (Ledru Rollin, Xavier Durieu, adjutantul generalului Cavaignac) și câțiva redactori *en chef* ai ziarelor *National, Reforme, Siècle*. Cincișase luni a durat «campania» publicistică, în care o bună mână de ajutor le-a dat Mr. de Beyne (Baligot). Articolele se scriau acasă la Alecsandri și se publicau în *National, Temps, Reforme, Constitutionel, Courrier d'Orient* și în alte ziare, de pe unde un ochiu ager și o mână sprintenă ar trebui să le caute și să le copieze ³⁾.

După ce în Paris a sosit guvernul provizoriu al revoluției muntene, care voia să reprezinte oficial revoluția, Alecsandri a plecat la Constantinopol, unde avea de găsit pe tatăl său, pe Negri, pe I. Ghica. În 5 Aprilie (21 Martie) 1849 era plecat ⁴⁾.

Acolo avu tristul prilej să cânte moartea unui tovarăș isgonit din țară ⁵⁾; și grija de-a colabora la publicațiile fraților de departe, de ex. la «Bucovina», căreia 'n 12 Maiu 1849 îi trimetea și romanul lui Ion Ghica *Don-Juanii*.

Dar pe deasupra literaturii se ridică încă activitatea politică. Fiind timpul ca emigrații din Brussa să-și dea votul pentru un comitet al întregii emigrațiuni, ei îi dară lui V. Alecsandri voturile cele mai multe, 20 ⁶⁾. Era în 2/14 Mai. În Iunie Nicolae Bălcescu, rămas în Ungaria, simțind nevoia

¹⁾ *Scrisorile lui Mihail Coghălniceanu*, ed. Haneș, p. 202.

²⁾ I. Ghica, *Amintiri*, p. 82.

³⁾ Informațiile le am din manuscriptele academice 3379, p. 262 și 3749, p. 17—18.

⁴⁾ *Scrisorile lui Koghălniceanu* ed. Haneș, p. 212. Și manuscriptul acad 1164, p. 126.

⁵⁾ Romalo (31 Maiu).

⁶⁾ I. Ghica, *Amintiri*, p. 712.

unui sfetnic isteț, îi scrisese lui Ghica să-i trimeată un «om de înțeles și înțelegător», pe Vasile sau pe Ioan Alecsandri, dar mai bine pe cel dintâiu¹⁾. Toată lumea avea încredere în bunul simț politic al poetului.

— În Octomvrie 1849 Alecsandri se află iarăși la Paris²⁾. În 16 Decemvrie, la Iași, se știa că în curând se va întoarce în patrie, unde-l doriă mai ales familia³⁾. În curând scrisorile lui către N. Bălcescu plecau din Moldova⁴⁾.

Trecând prin Paris (ori trimitând din Moldova?) el colaboră la «România viitoare», redactată de 11 emigrați, printre care se află, în frunte, dulcele-i prieten N. Bălcescu, care scrisese programul revistei și amici ca Bolintineanu și G. Cretzianu. Programul revistei eră datat din 20 Septemvrie 1850.

De-așă oameni i se va fi făcut adeseori dor. În Februarie 1851 se și știa că în Maiu poetul se va întoarce la Paris⁵⁾. În 26 Maiu poetul și C. Negri chiar erau în drum spre capitala Franței. În Iunie poetul eră acolo⁶⁾.

27. Intors în țară, după o cădere așă de mediocră a «revoluției» din Iași, ce eră să facă aici poetul?

Se plictisiă, mărturisiă el însuș către J. Ghica, în 3 Octomvrie 1850⁷⁾.

«Inșă — lucrez mult... Ce? Din toate câte puțin. Fac piese de teatru în care spun multe prostii celor ce le merită; și se zice că sânt *charmant*. Aceasta este singura tribună ce ne rămâne și eu o întrebuițez, ca să hrănesc anume sentimente ce căutau să le innăbușe. Și aceasta prinde destul de bine, reușește mai bine decât gazetăria.

1) Tot acolo, p. 302.

2) Tot acolo, p. 407.

3) Manuscriptul ac. 1002, p. 238 v.

4) Ghica, *Amintiri*, p. 467.

5) I. Ghica, *Amintiri*, p. 576.

6) Tot acolo, p. 588 și 594.

7) Manuscriptul academic nr. 803, p. 32.

«Gazetele nu se cetesc, dar la reprezentațiuni se asistă și-aici se câștigă idei. Aceasta-i mult». Poetul spunea exact ceea ce și mai târziu va spune, aproape cu aceleași cuvinte, de ex. lui Grigore Alexandrescu (în 1866)¹⁾, căruia-i scria: «Cerc a biciul ușor defectele de astăzi a pocitei noastre societăți», scriind «glume», la a căror privire amicii de sigur vor avea «zimbiri de veselie.»

Plictisitul dela 1850 găsiă ușor de *cine*, de *ce* și în *ce formă* acceptată să râdă satiric, dar blând.

Apoi plecă iarăși (1851) în Franța, Anglia și Germania.

Desvoltarea politică-internă nu-l oprîi de-a plecă. Deși pe tron eră Grigore Ghica, deși multe se schimbau, Alecsandri nu înțelegea ca țara să o guverneze tot Grecii, dintre care verva lui mai ales pe Suțești nu-i cruță.

28. La Paris, în Octomvrie 1851, poetul — de sigur de acord cu emigrații prieteni — eră de părere că trebuie să întemeeze în Iași o foaie științifică și literară, o foaie de refacere a spiritului național întristat de neizbutirea revoluției. Revista i-a fost suspendată — până a nu se naște. Alecsandri însuș spune că «convenințele de pe atunci nu ertau a arătă un Țigan pe tron».

Neputând tipări revista, Alecsandri «s'a lăsat de jurnalism, ca să se ție de *balade*, adecă de colecția poeziilor populare ce o pregătiă — eră prin April 1852²⁾ — pentru tipar.

În realitate tocmai de tot nu se lăsase de jurnalism, deoarece colaborase la *Zimbrul* (1850—1851) publicând poezii (vreo patru), câteva articole și, este drept, ocupându-se mai ales cu poezia populară și cu vechile cântece de lume din epoca lui C. Conache.

Baladele, cu a căror prelucrare s'a ocupat încă și la Paris, trimise de-acolo, apărură în 1852 (Vol. I) și 1853 (Vol. II).

¹⁾ *Convorbiri literare*, vol. XXV, p. 98. Censorul pieselor eră G. Asaki!

²⁾ Manuscriptul academic, nr-ul 803, p. 45, 46, 47.

În acelaș timp, tot la Paris, pregătiă ediția *Doinelor și Lăcrimioarelor*, despre care s'a vorbit mai sus.

Cevă rămâne, însă, de adaos abiă aici, și despre *Baladele* populare, și despre *Doinile* atât de mult influențate de poezia populară.

29. Despre poezia populară: Din Franța Alecsandri se întorsese (1839) cu o înțelegere deplină a însemnătății literaturilor populare. Încă din secolul al XVIII-lea literaturile acestea erau o descoperire definitiv făcută și inspiratoare de entusiasm. Ossian și ecourile puternice ce el le avusese în Germania și în Franța, pretutindeni, nu i-au scăpat din vedere nici lui Alecsandri. In studiile în formă de scrisori, din «Bucovina» dela 1849, el citează pe Ossian¹⁾! In timpul cât a stat în Paris, în anii 1834—1839, în timpul în care nu a citit, ci a studiat literatură, despre poezia populară se scriseseră în reviste atâtea articole și în volume atâtea pagini bune, încât este exclus sau naiv să se crează că Alecsandri a putut trece pe lângă ele fără să se oprească stăruitor. De acolo ne-a venit ca folklorist, să ne descopere o literatură pe care în fragmente o cunoștea din copilărie.

Firește, a fost o potrivire fericită că și Alecu Russo cunoscuse poezia populară a Elveției și că apoi și el o căută pe-a noastră în munții Neamțului.

Ce vesele erau excursiile în acei munți Alecsandri a povestit în *O primblare la munți*²⁾, pe unde el nu căută numai versuri, ci tot sufletul poporului, fie el al fetelor glumețe, fie al tragicului călugăr Gheorghi, fie al ostașului mândru Toader; din care el aduceă cu sine, închisă în memoria-i proaspătă, toată regiunea, nu numai «stenograma» versului auzit.

Rodul întâiu al acestei îndelungate adunări stăpânite de idea de-a o înfățișă deodată, impresionant, au fost cele două volume de *Balade* (1852 și 1853) tipărite în Iași.

¹⁾ Pagina 86.

²⁾ *Proză*, p. 203.

După alt deceniu de muncă, din acele două volume și dintr'un nou adaos de doine, hore și strigături, pe la 1862, eră gata volumul *Poezii populare ale Românilor* (1866), publicate abia după alți patru ani, în București.

După un prim plan colecția dela 1866 ar fi trebuit să aibă o prefață de D. Bolintineanu. Prefața s'a publicat, însă, deosebit, în ziare; în ea Bolintineanu spune că poeziile acestea le socotește de-atâta preț, încât nu le-ar da nici pe toate domeniile țării, care pe-atunci erau multe și vaste ¹⁾.

Deși baladele au fost retipărite, îndată după anii 1852 și 1853, în gazete, reviste, călindare și în cărți românești, totuș trebuie spus că în străinătate efectul lor a fost mult mai surprinzător.

Se pare că întâia notiță, despre ele, în străinătate, a scris-o publicistul H. Desprez, la 1 Ianuarie 1848, în *Revue des deux mondes*, într'un articol despre Moldo-Valachia și mișcarea românească ²⁾. Efectul general s'a produs, însă, abia după volumul de *Ballades*, tradus de poet și înzestrat cu o caldă introducere de A. Ubicini. Cu acest volum poezia noastră nu s'a introdus numai în literatură, ci și în știința folklorului. Traducerea germană (1857) a lui W. von Kotzebue întări bine primele impresii ale celei franceze. Și deatunci până astăzi colecția a rămas în discuție, ținând la suprafață admirația pentru caracterul națiunii, intenție într'adevăr urmărită de Alecsandri, care-i vorbiă despre ea lui A. Ubicini ³⁾.

Doinele lui Alecsandri «româniseră» poezia. Dela colecțiunea finală de poezii populare a lui Alecsandri (1866) datează o «românire» și mai energică, și mai mândră de sine. Dar a o descrie ar fi o poveste foarte lungă. Deaceea mă mulțu-

¹⁾ *Reforma* din 18 Octomvrie 1862 (p. 194—196).

²⁾ Pagina 22: «Les Moldaves ont eu quelques poètes lyriques, parmi lesquels nous nommerons Sion et Alexandri, qui fait revivre les *poésies populaires* avec un rare bonheur et une grande originalité». (In notă).

³⁾ Este sigur că acesta, un cunoscător al Orientului, a mijlocit și câteva publicații în *Revue de l'Orient* (1855), I, p. 385 și II, p. 227.

mesc să mai citez, din apropiere, dela 1872, un cuvânt care să ne înlesnească a măsura efectul în țară al faptei lui Alecsandri. Vorba este a lui B. P. Hajdeu, care-a zis ¹⁾: «Kogălniceanu în literatura istorică a României și Alecsandri în literatura noastră poporană joacă până la un punct rolul lui Columb în privința geografică. Vor trece sute de ani, dar niciodată nu va răsuna numele unui *Mihu-Copilul*, *Toma Alimoș*, *Erculean*, etc. fără ca ecoul să nu vibreze: *Alecsandri!*» ²⁾).

30. Despre *Doine*: La capătul Doinelor se află *Marioara Florioara*, o legendă dedicată princesei M. Cantacuzin.

În *Postscript* la biografia lui Bălcescu poetul numește pe această princesă: «o damă din Moldova, care întrunește toate calitățile spiritului și ale educației perfecte». Spiritul acela, perfecția aceea l-a fermecat și pe Alecsandri, nu numai pe primul ei bărbat, de care ea se despărți, pentru a fi amică în feminină splendoare a lui, a lui N. Bălcescu, a lui I. Ghica, a lui Ed. Quinet, a eroilor gândirii, a nobleței lor; iar mai apoi soția lui Puvis de Chavannes.

Cred că Maria este și Mărgărita din novela cu acest nume, ale cărei întâmplări sunt datate 1850—1852, ale cărei premise (în novelă) sunt, însă, duse până în anul întoarcerii dela studii.

Și în novelă poetul o numește «cea mai frumoasă floare din aristocrația Moldovei»; și în novelă munții sunt martori despărțirii, ca și în legendă.

Ea este!

În realitatea vieții, în Noemvrie 1850, Alecsandri este până în Cernăuți, și... mai departe tovarășul ei și-al fratelui său, care plecau spre Paris, ca să stea acolo pe veci ³⁾. Însă în Martie 1851 el scria din Iași că în Maiu 1851 va fi la Paris ⁴⁾;

¹⁾ *Românul* din 1872, p. 786.

²⁾ Observ în treacăt că tocmai în anul baladelor: 1853 — poetul (comis în 1835) a fost înaintat postelnic; în 16 Octomvrie!

³⁾ Manuscriptul academic nr. 803, p. 35/36.

⁴⁾ Tot acolo, p. 37/38.

Balade și cantice populare
a Românilor.

I
Mioritza

Pe-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu,
Eacă veni în cale,
Se coborî la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobani:
Unu e Moldovean, (a)
Unu e Ungurean
Și unu e Vrancean
Dar cel Ungurean
Și cel Vrancean
Mări, se vorbira
Și se opătură
Pe l'apus de soare
Ca se mi l'omora
Pe cel Moldovean
Că-i mai ortoman;
Ș'are oi mai multe
Mîndre și cornute,
Și cai învâtsati
Și căni mai barbati!

în Maiu, el și Negri erau într'adevăr în drum spre Paris ¹⁾. Negri avea cu sine pe soră-sa Catinca; în Iunie erau acolo ²⁾.

Maria, având nevoie de repaos și îngrijire, trecuse la Hyères, unde se află și Bălcescu; pe acesta ea îl îngrijii și-l mângâie până în Aprilie 1852, când ea se întoarse la Paris ³⁾.

Alecsandri însuș, pe la 5/6 Decembrie 1851, s'a întors în țară, de unde ei îi purtă, însă, de grije, scriindu-i lui Bălcescu (Aprilie 1852) că ea nu trebuie să facă, cu el, voiajul Mediteranei.

Din aceste relații de amor nemulțumit deplin, de amicală fericire, au răsărit câteva poezii din colecția Mărgăritărele, în care se află: Vis de poet, Cântecul Mărgăritei, Ce găndești, o Mărgărită?, Adio.

Pentru a se cruță și a o cruță, el găsi ușor mijlocul de-a se înstrăina: o călătorie 1853, în Spania și în Maroc. Dar ea-i rămase pe fundul inimei. Anticipând vremea, ca dovadă, citez chiar aici scrisoarea lui din 1 Maiu 1856 către ea, care de «mult timp» tăcuse pentru el, care-și zice: «amicul ei cel mai bun» ⁴⁾); scrisoarea-i discretă și, totuș, foarte clară.

Eu cred că tot ea a stat model princesei din piesă, când poetul a scris *Concina*, în care el a pus atâta eleganță, atâta elegie, atâta spirit, atâta îngrijire de stil, încât oricărui cititor princesa din *Concină* îi rămâne neuitată și actul ei un giuvaer al literaturii române.

31. În timpul acesta poetul mai făcuse o descoperire, care trebuie înregistrată: Este cântecelul comic, tipărit întâia oară în anul 1851.

Despre originea cântecelor sale Alecsandri a scris, târziu, o vorbă vrednică de reținut. Văzând prefacerea grabnică a

¹⁾ Tot acolo, p. 595.

²⁾ Ghica, *Amintiri*, p. 588.

³⁾ Tot acolo, p. 610.

⁴⁾ G. Gazier, *Lettres inédites, du poète roumain Basile Alexandri a Edouard Grenier*, Paris, 1911, p. 23.

societății românești a «socotit că nu ar fi poate o lucrare greșită de-a compune, pentru curiozitatea urmașilor, o galerie de tipuri contemporane». Pentru a le da o «expresie mai vederată» a adoptat pentru ele forma dramatică și le-a înfățișat sub numele de *cânticțele comice* ¹⁾. Așa vorbiă el în 1867, după ce scrisese vreo 14, acum trimițând o continuare *Convorbirilor literare*. Genul plăcuse, pentrucă a fost viu și variat și mișcător: liric, satiric, polemic, personal, social, curajos, național.

Împreună cu câteva piese — dintre care, pentru întregime, mai pomenim din urmă: *Creditorii*, *Rămășagul*, *Scara-măței*, *Doi morți vii* și chiar pe *Zuliaridi* — primele cântecele apărură și în *Repertoriul dramatic* dela 1852.

32. Înaintarea povestirii ar fi prea repede, dacă aici nu ne-am oprit un moment la revista menită de Alecsandri să concentreze toate tendințele epocii, la *România literară*.

Contemporanii știau că cele trei coale tipărite în 1852 fuseseră confiscate de pe urma unei reclame a consulului rusesc ²⁾. Știrea-i mări vaza. Faptul îi da și caracter politic, ce-l aveă împreună cu *Zimbrul*, *Zimbrul și vulturul*, *Steaua Dunării*, toate organe ale partidului liberal, ne asigură expres A. Papadopol-Calimach ³⁾. În București apăreau, paralel, *Timpul*, *Patria* și *Albumul* lui Bossueceanu — tot semne bune, ziceă *Gazeta* din Brașov ⁴⁾.

România literară a fost suprimată din cauză că într'un articol de laudă pentru desrobirea Țiganilor «se lunecară — zice Alecsandri — următoarele cuvinte: «*Astăzi cade și se desființează sclavia cea neagră; mâne caută să cadă și să se desființeze șerbia cea albă.*» Eră în ziua de 9 Decemvrie 1855.

Deși costă doi galbeni pe an, revista s'a cetit în toate provinciile românești; în special ea a avut răsunset bun în

¹⁾ I. Chendi, *Scrisori*, p. 26.

²⁾ *Gazeta de Transilvania* din 12 Decemvrie 1854, p. 397.

³⁾ *Revista nouă*, vol. II, p. 326.

⁴⁾ 1855, p. 31, 35, 39, 42.

pe atunci

Ardeal, unde, din păcate, se desvoltă o limbă «literară» combătută energic de revista poetului.

Din poeziile sale *România literară* a publicat întâia oară câteva *Mărgăritărele*, dintre care cea mai populară și cea mai mult declamată în cursul deceniilor, până astăzi, a fost *Sentinela română*; din proza sa apărură câteva povestiri; o parte din *Călătoria în Africa*; și notițe de preț, una despre muzica românească, alta despre amicii României: Colson, Vaillant, Corradini, Billecocq, Michelet, Ubicini, afară de unul, toți Francezi cu merite pentru țară.

În *România literară* apărură și continuarea poeziilor populare: doinele, horele sau strigăturile care fură mai apoi (1862-66) a doua parte a colecției definitive.

Dar n'a fost nici numai atât. Al. Russo aici a publicat *Cântarea României*, poezia sa patriotică și *Cugetările*, violenta apărare a limbei literare-bune; din N. Bălcescu aici apărură fragmentul despre Răzvan-Vodă; aici scrise C. Negri; și alții, și alții. Toată mintea națiunii aici se condensase!

Deaceea ni se pare că, scriind în 1862¹⁾, în revista lui B. P. Hajdeu, despre literatură, Costache Negruzzi avea dreptate să spună că, la 1862 încă, «voind cineva a-și odihni spiritul de atâta sbuciumare, eră nevoit a se înturna iar la *Curierul de ambe sexe*, la *Propășire*, la *Magazinul istoric*, la *România literară*».

33. În anul 1854 moare tatăl lui Alecsandri. Poetul se află la Paris. El aleargă'n țară și din moștenirea sa eliminează Țiganiile cărora le dă libertatea. La ce a întrebuintat el moștenirea sa? De sigur și pentru a-și asigura fericitul traiu vesel, despre care vorbiră și *Epigonii* lui Eminescu; dar și pentru altceva. Curând după moștenire încep luptele pentru unirea principatelor; Alecsandri va fi în frunte și'n toate părțile, cheltuind totdeauna din al său.

¹⁾ În *Din Moldova*, nr. 5, p. 78.

34. Când Rusia a crezut, încă odată, că iarăş este tare, că Turcia se poate răsturnă în prăpăstii, şi i-a declarat acel războiu care, în Crimea, a pus-o şi în faţa Franţei, Angliei şi Italiei, Alecsandri a simţit că soarta ne chiamă şi pe noi spre ţinte calde dorite şi, lacom de-o mai repede orientare, a plecat la Paris şi în Crimea.

În Octomvrie 1855 eră în Paris. Prin 25 ale lunii socotîă să fie în Constantinopol, de unde «cu picioarele lipite să sară pe turnul Malacoff», glumiă el către Ed. Grenier.

Din Constantinopol, el şi vechiu-i amic (dela 1848) Baligot de Beyne iau vaporul în 25 Noemvrie şi trec în Crimea. La Kamieş poetul doarme într'o baracă, pe scânduri. Eră într'o Marţi; Miercuri vede pe Vernon, «*grand prévôt de l'armée d'Orient*»; Joi vizitează Sebastopolul şi «tăriile de prin prejur», unde-l primeşte gen. Bazène. Pe când sta cu acesta la masă, Ruşii bombardau Sebastopolul. În aceeaş seară se află la Inkermann, noaptea în cort, «în vuetul bombelor». Apoi trece la Traktir, stă la gen. Wimpfen; trece câmpul de luptă, la Balaklava: eră într'o Duminecă. Luni văzû iarăş marele Redan şi Malakoful şi se'nfioră de-o bombă spartă aproape. . . Acolo simţi el cum războiul făureşte crud mersul lumii spre libertate şi bine ¹⁾).

În Decemvrie eră întors la Constantinopol, de unde agentul diplomatic al ţării, amicul C. Negri nu-l mai lasă să plece²⁾; de unde a trimis, din 15 Decemvrie, corespondenţa apărută în *Steaoa Dunării* (Iaşi³⁾). Totuş în 31 Decemvrie se află în Iaşi, de unde-i scriă lui Ghica ⁴⁾.

35. Înainte de-a plecă din Iaşi la Paris, Constantinopol, Crimea, încă din 16 Iunie 1855, Alecsandri eră liniştit în

¹⁾ Dintre generalii ce i-a cunoscut el mai citează, în caetul-manuscript academic *Memoranda*, pe: de Larochevoucauld, Guisse, Peletinjas, Abdela, Bauche. După man. ac. 4497 (*Memoranda*).

²⁾ G. Gazier, *Lettres inédites du poète roumain Basile Alecsandri a Edouard Grenier*, p. 22.

³⁾ Numărul dela 52 Decemvrie 1855.

⁴⁾ Manuscriptul ac. 803.

VASILE ALECSANDRI CU ION GHICA
pe la 1855

privința soartei țării românești: «Și noi așteptăm viitorul în toată siguranța», scrisese el, cu data aceea, lui Ion Ghica¹). Căderea Sebastopolului (9 Septembrie 1855) confirmase exactitatea prevederilor sale. Acum, după ce văzuse și el pe eroii care ne deschideau cortina și perspectiva unui viitor românesc-comun, el era la post, în Moldova, unde, din 1856, aveau să înceapă luptele pentru unire.

Din adâncul unei «demoralizări complete și-al anarhiei în afaceri» — drept a căror pecete, scriind lui Grenier²), el indică pe Nicolae Canta, Vogorides și N. Istrati, pe care el i-ar fi trimis la ocnă, numai o luptă hotărâtă putea să ridice Moldova. Din parte-i Alecsandri a dus-o bine, dar lupta l-a costat sănătatea: În August 1857 el sosise în Franța, «bolnav și fără domiciliu»³), afându-se când la Paris, când la Dieppe, la băi de mare, în valurile canalului la Manche. Să-l vedem acum și în lupta-i politică!

36. Ideea unirii are o lungă istorie, care nu poate fi repetată aici. Aici, din realizarea ei, ne interesează numai partea lui Alecsandri.

În timpul congresului dela Paris, Grigore Ghica-Vodă luase inițiativa unirii⁴). În țară se ținură conciliabule; la Mavrojeni, la Mihail Cantacuzino; «patrioții» se împărțiră în separatiști și unioniști⁵).

În 1856 Alecsandri iscălește petiția către Pr. Ghica, pentru unire (16/28 Februarie). Peste vreo trei luni (25 Maiu/6 Iunie) el apare la înființarea comitetului unirii, cu vreo alți cincisprezece unioniști, în casa lui Mavrojeni, la Socola. Comitetul acesta chiar pe el îl alege să meargă în Muntenia,

¹) Acelaș manuscris.

²) Loc. cit., p. 27, 28.

³) L. c., p. 45, 46: «Les luttes politiques de mon pays m'ont brisé moralement et physiquement».

⁴) N. Soutzo, *Memoires*, p. 276—278.

⁵) «Mavrojeni vient d'ouvrir ses salons», scria poetul către Grenier, în Decembrie 1856.

pentru înțelegerea cu unioniștii deacolo. Consulul francez, V. Place, înștiințat despre această misiune, este de părere (13 Iunie) că «inteligenta și moderațiunea care disting pe Alecsandri» pot fi de mare folos.

Deosebirea cea mai remarcabilă de vederi, în acea zi, eră că C. Negri nu primiă ca Domnul să fie străin.

Alecsandri pornise înainte. La 25 Maiu scrisese:

Sub acest măreț castan
Noi jurăm toți în frăție,
Ca de azi să nu mai fie
Nici Valah, nici Moldovan.

La dorința lui Place ¹⁾ compuse *Hora unirii* care se cântă nebunește; și în teatru, unde eră interzisă! *Păcală și Tândală* apărû.

Entuziasmul crește.

O parte din Basarabia ni se dase înapoi; și Alecsandri fu rugat să scrie marșul oștirii pornite într'acolo, marș publicat la 7 Februarie 1857:

Drum bun, drum bun, doba bate
Drum bun, frați români, etc.

Proprietarii de tipografii îl roagă pe poet și pe C. Hurmuzachi, Dr. Fătu, Dr. Cuciuran și Donici să obțină libertatea presei.

Eră firesc ca pe-așa om prefectul de Bacău, un Palladi, să-l denunțe ministrului Costin Catargiu ca agitator pentru unire, împreună cu Kogălniceanu și Rallet!

Aceștia erau tocmai cei trei deputați aleși să meargă la București, pentru a se plânge comisiunii puterilor europene de arbitrarul lui Vogoride. La București ei predară un memoriu despre starea Moldovei și primiră făgăduinți de îndreptare ²⁾.

¹⁾ *À ma demande*, raportă Place.

²⁾ Ce-a scris comisarul francez Talleyrand către ministrul de externe Walewski (cu data 14 Aprilie 1857) merită să fie reprodus: «Le lendemain, les

Cu a doua doleanță, către aceiași comisari (din 22 Aprilie/4 Maiu), merse iarăș și Alecsandri.

În 6 Iulie 1857 Alecsandri este ales în comitetul central al unirii, împreună cu G. Sturdza, C. Roța, An. Panu, C. Hurmuzachi, D. Cosadini și V. Mălinescu. Și își face datoria cercetând abuzurile electorale și protestând contra lor. Se știe, alegerile acelea s'au casat; și s'au obținut alegeri nouă; în acestea Alecsandri și C. Rosetti-Tețcanu se aleseră la Bacău, din partea proprietarilor mari.

Din nou alesul *Divan ad-hoc* se întruni repede. Dar Alecsandri lipsiă. În ședința dela 2 Octomvrie se află că este bolnav; în 7 Octomvrie că este încă bolnav în Franța¹⁾. El demisionă; în locul lui se alege Alecu Aslan. Iar el își continuă cura la Dieppe.

Peste acest an 1857 nu se poate trece fără a aminti cântecul *Moldova în 1857*, care și mai târziu a părut încă un «sublim blestem» ca «tot ce răsfrânge cugetul unui popor întreg», scriă B. P. Hajdeu²⁾.

Peste vreun an (1858) poetul se află iarăș în centrul luptelor naționale. Caimacami erau acum Ștefan Catargiu, Vasilică Sturza și Anastasiu Panu; iar el, poetul, eră secretar de Stat «provizoriu».

Ca secretar de Stat, dar mai ales ca luptător național, el se cugetă imediat la libertatea presei, arbitrar suspendată sub guvernul trecut, dar «neapărat trebuitoare, mai cu seamă

commissaires ont reçu la visite de trois Moldaves, M. M. Kogalnitcho, Ralletti et Alexandri, députés auprès de la commission pour lui transmettre les doléances de leurs amis politiques, et se plaindre des actes violents, arbitraires et répressifs du Caimacam. Ces Messieurs sont des hommes, d'une haute distinction: l'un a été ministre, les deux autres, l'un comme historien et l'autre comme poète, tiennent la première place dans leur pays. Leur entretien a généralement produit sur tous mes collègues une impression favorable à la cause, qu'ils sont venus défendre auprès de nous.

¹⁾ Actele renașterii, publicate de D. A. Sturza, vol. VI, p. 62. Vezi și G. Sion, în *România*, 1857, p. 191.

²⁾ În *Traian*, 9 Mai 1869.

în timpul de față». Timpul de față eră ajunul alegerilor naționale pentru Adunarea electivă, care trebuia să aibă în vedere numai «interesul cel mare, cel sfânt, interesul național». Alecsandri a și influențat alegerile din iarna anului 1858, mai ales asigurându-le votul secret.

Iar cât despre străinătate, secretarul de Stat fu demn față de îndrăzneala consulului austriac Lannoy; dar și față de Turcia, căreia, în 11 Decembrie (29 Noembrie) îi adresă un raport susținut despre ce s'a petrecut în Moldova dela instalarea noiei Caimacamii până la data raportului. Acest raport, firește, s'a comunicat și puterilor care supravegheau organizarea nouă a țării românești.

În 2/14 Ianuarie secretarul de Stat Alecsandri avu un cuvânt care trebuie popularizat. Mitropolitul Sofronie protestase contra ființării Adunării «pătate de felurite abateri și violații a principiilor» hotărîte prin Convenția din 7 (19) August. Deși acel mitropolit eră numai o mască a altora și el însuș numai un măscăriciu politic, lumea se indignă. Și se vorbi așa:

M. Kogălniceanu: Niciodată n'am văzut o mai mare insultă făcută majestatei nației.

(Alecsandri lămuri că mitropolitul va cedă, va reveni).

M. Kogălniceanu: Și eu aș dori să putem pune hârtia aceasta din urmă a părintelui Mitropolit la acte, dar ce facem cu aceea dusă la Constantinopol?

V. Alecsandri: Știm acum care este soarta protestațiilor cari purced din Iași și se îndreaptă spre Constantinopole, cu scop de a cere intervenții străine în contra autonomiei țării. Acele protestații sunt menite a se ține în Dunăre!

Adunarea electivă a Moldovei avu prilej să asculte o listă de candidați de 38 de persoane cu drept de-a fi alese! Și, pentru ca trista nebulie să fie mai deplină, după proteste și cereri, se mai adăuseră câteva ¹⁾). Însă opinia publică oscilă,

¹⁾ Lista candidaților la Domnie:

1. Prințul Mihail Sturdza.
2. Beizade Costachi Gr. Ghica. — *Logofeții:*
3. Teodor Balș.
4. Alecu Balș.
5. Ștefan Catargiu.
6. Petrachi Roset Bălănescu.
7. Costin Catargiu.
8. Alecu Sturdza.
9. Nicolae Milu.
10. Costachi D. Sturdza.
11. Anastasie Bașotă.
12. Iordachi Beldiman.
13. Vasile Ghica.
14. Răducanu

după G. Sion, între Mavrojeni, V. Sturza, A. Panu, L. Rosetti, L. Catargiu, C. Negri și V. Alecsandri ¹⁾).

În 3(15) Ianuarie se ținut conferința așa zisă dela «Elefant», la care dintre cei prezenți la Socola, în 25 Maiu (6 Iunie), se aflau vreo șase, împreună cu alți amici noi, sinceri ai unirii. Acolo partidul național-independent hotărî să susție candidatura lui Al. I. Cuza. Alecsandri eră dintre susținătorii lui cei mai calzi.

Moldova alese la propunerea caimacamilor și a lui V. Alecsandri; Muntenia urmă.

În 5/17 Ianuarie Alecsandri a contrasemnat manifestul către țară al noului Domn, în al cărui prim minister (publicat la 15/27 Ianuarie) eră să rămână, la externe, între colegi și amici vechi.

În 6 Februarie (25 Ianuarie) Al. I. Cuza-Vodă putea să înștiințeze puterile Europei că, deși acum se simte necesar, este lipsit de ambiție personală și gata a se întoarce în viața privată, dacă puterile ar consfinți «o combinație, ce, pentru această nație, ar îndeplini toate sperările ei». Eră aluzia la eventualul Domn străin.

În 15 Februarie Alecsandri, sosind în Adunare, își cetește însuș comunicarea că Domnul îl trimite «cu o misie peste hotar», și că lasă în locul său, la externe, pe C. Rola.

Misiunea sa privia mai ales Franța — către care Alecsandri ducea cu sine o depeșe a consulului ei (9 Februarie), către care ducea, pentru ministrul Waléwski, scrisoarea din 24

Roset. — *Vornicii*: 15. Alecu Botez Forăscu. 16. Iorgu Vârnab Liteanu. 17. Vasile Sturdza. 18. Lascar Bogdan. 19. Teodor Ghica. 20. Alexandru Catargiu. 21. Lascar Roset. 22. Lascar Catargiu. 23. Scarlat Roset. 24. Grigorie Balș. 25. Iancu Prăjăscu. 26. Iancu A. Cantacuzin. 27. Alecu C. Sturdza. 28. Costachi Ciolac. 29. Manolachi Kostaki Epureanu. 30. Dimitrie Mavrocordat. 31. Mihail Kogălniceanu. — *Hatmanii*: 32. Nicu Mavrocordat. 33. Iorgu Ghica. 34. Alecu Aslan. 35. Colonelul Nicolae Iamandi. 36. Postelnicul Vasile Alecsandri. 37. Aga Costachi Roset Tețcanu. 38. Aga Grigorie Kostaki. Adică 38 persoane.

¹⁾ Actele renașterii, vol. VIII, p. 299.

Ianuarie (5 Februarie) a Domnului, care se recomandă protecției împăratului Napoleon III și-a lui Walewski și recomandă și pe Alecsandri. Misiunea constă în apărarea noii îndrăzneli a țărilor românești-unite, în susținerea nouilor aspirațiuni, în consolidarea unirii, pentru care Alecsandri pledă și la Londra și la Turin.

Walewski, deci și Napoleon III, știă că Al. Cuza-Vodă, sosind la București, ar proclama imediat unirea *completă*, dacă ar avea din partea Franței două linii scrise, că va fi susținut. Dar Walewski recomandă «marea circumspecțiune». de-a nu lua nici o măsură pripită» și de-a admite o atitudine de expectare.

La Paris Alecsandri înțelese îndată situația și-și potrivește în același sens cuvântul, precum reiese dintr'o notă a lui Walewski către consulul Place ¹⁾.

Ce i-a spus împăratul însuși, în audiența dela 25 Februarie, poetul ne-a povestit amănunțit. Dar va fi povestit *tot*? Anume, simțind, pe la 1868, că recunoștința Românilor către Franța slăbește, poetul-diplomat se hotărăște să scrie memoriile sale despre vechea-i misiune foarte productivă ²⁾; și le tipărește câțiva ani mai târziu: Sunt pagini admirabile din istoria renașterii României! Memoriile lui sunt, însă, de comparat cu una din cele mai clasice scrisori ce se găsesc în istoria modernă a Românilor, cu scrisoarea din ziua audienței dela 25 Februarie, scrisoare trimisă cu un curier special, care era un student moldovean; în scrisoarea aceasta se găsesc (Toate?) cuvintele lui Napoleon III, sfaturile lui, promisiunile lui ³⁾. În vederea importanței lor pentru viitorul țării, Alecsandri

¹⁾ 1859, 26 Februarie: «C'est dans ce sens que je me suis expliqué avec M. Alexandri, qui m'a paru parfaitement comprendre combien la prudence et la modération étaient nécessaires dans les circonstances actuelles. Cet envoyé a eu l'honneur d'être reçu, hier, par Sa Majesté l'Empereur».

²⁾ *Extras din istoria misiunilor mele politice s'a publicat în Convorbiri literare*, vol. XII (1878), p. 41.

³⁾ S'a tipărit în A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza-Vodă*, vol. II, p. 259—263.

încheià scrisoarea cătră Cuza-Vodă așa: «Fii gata și mai cu samă fii discret ca mormântul».

37. Misiunea-l apropiase pe poetul-diplomat de câmpul de luptă al Italiei. A voit deci să vadă și acolo pe eroi; și apoi i-a cântat: În *Pilotul* (Cavour) pe cel ce-i chemase la luptă; în *La Palestro* (scrisă la Novara), în *La Magenta* (scrisă la Magenta), în *Coroana vieții* poetul cântă jertfa cea mare a Italiei. În Italia el avea amici. Trecerea lui pe-acolo, cântecul de acolo, a fost și un apostolat de *panlatinism*, un sentiment pe care teoretic și politicește îl motivase scurt, dar desăvârșit amicul său Nicolae Bălcescu.

38. După ce l-am văzut pe poet eroinic în *Doine*, eroinic la 1848, eroinic în lupta pentru unitate, căutând și cântând eroismul în Crimeea și'n Italia, cetitorul va înțelege deplin pentru ce eu cred că amicul său Laurent, amic și al lui I. Ghica, al cărui condei ni l-a făcut foarte simpatic prin *Scrisorile sale* — avea dreptate să-i scrie în 11 Februarie 1859: «*Vous avez l'âme d'un poète, et le coeur d'un héros*» — Ai suflet de poet și inimă de erou!¹⁾

39. Servindu-l pe Cuza-Vodă Alecsandri servià — țara. Cuza simția cu țara, erà conștient de sacra-i misiune mare, de a-i realizà dorurile. Și le realizà. Totuș, după 11 Februarie 1866, în acelaș an (în Maiu 29) poetul îi scrià lui Pantazi

¹⁾ Părerea lui Laurent despre Alecsandri merită să fie reținută întreagă: «*Quel sentiment noble et généreux vous venez de montrer pour votre Patrie! Quoi de plus grandiose que cet élan désintéressé qui sait sacrifier ses propres intérêts, ses affections, sa vie, pour le bien de son pays. Vous avez, l'âme d'un poète et le coeur d'un héros. Loin de vous de mesquines ambitions personnelles, les vaines honneurs ne vous séduisent pas, vous n'aspirez pas à régir ou dominer un peuple, vous voulez élever votre Pays et le constituer par la fraternité politique, l'unité de langage, en une nationalité ferme, vigoureuse, grande et durable. C'est une belle et sainte mission que vous vous êtes imposée et dont le succès n'est pas douteux.*» Manuscriptul academic 4499, p. 73.

Ghica că niciodată el nu a fost cuzist, niciodată separatist: «*Je n'ai jamais été couziste ni séparatiste*»¹⁾. P. Ghica-l îndemnă să cânte; dar el, care nu fusese cuzist — personal, ci cuzist — cu țara, se simțea de mult timp desgustat și scria mai departe: «Sunt silit s'atârni lira în cuiu așteptând alte evenimente și o zi nouă a eroilor» (*une nouvelle journée de héros*)²⁾.

40. Se știe că, întrucât ne privește, numai grație inteligenței acțiunii a intimilor lui Cuza, în special a lui C. Negri, am obținut în 24 Septembrie 1859 recunoașterea alegerii lui Cuza și, mai ales, recunoașterea definitivă a unirii, proclamate abia în 11 Decembrie 1861.

Aleksandri, în acele vremi, a fost ministru la externe în ministerul lui Vasile Sturza, în al lui Ion Ghica, în al lui Em. C. Epureanu, în al lui Ion Ghica (11 Octombrie 1859). Era un indispensabil, se pare; și poate o garanție pentru Paris. Schimbările erau, însă, foarte dese. Intr'un moment Aleksandri se oprește, se dă în lături; și nu mai revine.

41. După retragerea sa din viața politică, Aleksandri se înfundă în Mirceștii săi, de unde, însă, nici frumusețea naturii nu-l putea opri să nu fugă des în străinătate.

Acum, reprivind din liniște opera politică la care însuș colaborase, poetului i se părea că dela 1848 până la 1868 țara avusese numai un «regim de politică seacă»³⁾; ba chiar i se părea (1870) că «nebulia politică a smintit la noi cei mai mulți creieri, (că) epidemia e generală»⁴⁾; mai mult, deși apucasem (1878) pe drumuri, care chiar lui i-au inspirat cântece nepieritoare, el, supăratul, numiă *fruit sec* și *vieux macaque* pe unii dintre cei ce ne duseseră pe-acele drumuri înainte, spre bun viitor⁵⁾.

¹⁾ Manuscriptul academic 2619.

²⁾ Aceeaș scrisoare.

³⁾ *Scrisori*, ediția Chendi, p. 38.

⁴⁾ Tot acolo, p. 52.

⁵⁾ Tot acolo, p. 100. Era vorba de Brătianu și Rosetti.

Hora lui Căța vodă.

Trundă verde de migdale,

De la Milov mai la vale,

Mai la vale și la deal,

Pe est mal și pe cel mal

S'a întins o horă mare ....

Fată și Căța călăre

Care strigă a gura mare :

Trageți hora cu' nșoare

Dea Corpate și până la mare !

Trundă verde pom vodet

Decând Căța s'a dormit

Pânale s'au mai doșpit,

Ocele s'au mai mășut

Căța vodă nștrăscă

Oțele se la mărească,

Pe Căței se i' uniboră,

Teură mindră se i' cșoră,

Pe calugări se i' șpăscă,

Pe clacari se i' dorobăscă

Ca moșii se i' dărușcă !

Mai precis: Nemulțămirea sale politice-intime au început din Aprilie 1860; așa de repede după unire! El nu era încă descurajat, dar era plictisit, ennuyé). Discuțiile oțioase (*oiseuses*) nu-i plăceau. Schimbările ministeriale și mai puțin; și vorbea de Mavrojeni, C. Hurmuzachi, Kogălniceanu chiar. Din Mircești el, plictisitul, anunță deci că în Septembrie va pleca: «*Et je m'en irai, m'en irai, m'en irai, m'en irai jusqu'à extinction de chaleur naturelle*»²). Sau în versuri (dar acestea abia la 1 Iulie 1866):

Duce-m'ăș fără'ncetare

Ca vulturul, să pătrund

Peste-a ochilor hotare

Orizontul fără fund.

Fugind de politică, în care amici de-ai săi rămaseră, dând atenției sale alte obiecte de privit, dispozițiile sale de crea- țiune literară îl năvăliră iarăș.

42. Anume: Prin 10 Octombrie 1860 poetul s'a simțit prins de un fel de friguri de muncă (*une sorte de fièvre de* *travail*) al cărui rezultat, până la 26 Octombrie, când îi scria lui Ghica³), au fost *cinci* opere dramatice: 1. *Lipitorile sa-* *telor*, dramă în 5 acte; 2. *Sgârcitul risipitor*, dramă în 4 acte; 3. *Satul lui Creminé*⁴), farsă în 1 act; 4. *Retrogradul*, cânticel comic; 5. *Demagogul*, cânticel comic.

Din cele cinci piese, patru erau, cel puțin în parte, expresie a nemulțămirii politice, întrupate'n anume persoane, singure în cântecule, sau introduse în acțiune cu totul de altă natură, forțat, în *Sgârcitul risipitor*, care este melodramatic și vrea să arate ce decadentă vieață se duce în mediul în care s'ar afla bine — adversarii politici ai poetului. Aceasta era, însă, literatură *politică-poetică*.

¹) Manuscriptul academic 803, p. 79. Despre desgustul său amicii au scris îndată; de ex. P. Ghica, în *Independența română*, 1863, pe la pagina 255.

²) Tot acolo p. 87.

³) Manuscriptul academic 803.

⁴) *Rusaliele!*

Socială și cu altă valoare de perpetuare a fost drama *Lipitorile satelor*. In bogata acțiune din actul I conflictul: Ion-Gavril (Sârbul) se desvoaltă repede, Ion-Iani (Grecul) începe, Ion-Moisi (Jidanul) este schițat. Moise ațâță pe Iani, care hotărăște (actul II, scena 7): «De chit se perimo noi, mai bine e.» Iani ațâță pe Gavril; și Ion cade de pe schelă, spre groaza taberei românești a piesei: Catrina, Nițu, Mariuca, Vântură-Țară. Iani, care aspiră încă la Măriuca și ucide pe Gavril, pentru ca să nu-l descopere autor moral al nenorocirii lui Ion — este, totuș, descoperit și arestat. Imprejurările economice și sociale ale vremii, care susțin pe Grecul vechil de mânăstire și pe Jidanul cârciumar, sunt subliniate drastic. Efectul enorm al dramei a fost o dovadă că publicul aprecia și sublinierile, nu numai tragi-comicul (de-altfel impur) al persoanelor, din care actori de mare talent au făcut și fac roluri încă foarte populare.

Deși în acest timp avea o misiune diplomatică extraordinară și fusese (la expoziție) la Londra, de unde se întoarse la Paris — eră în Noemvrie 1861 — să gireze agenția română până la sosirea agentului, care eră fratele său Ion, el se simția mulțămît de «independența» recâștigată și eră «fericit» — scriind.

Și scrise mai departe: Amintirile din călătoria în Italia în timpul războiului dela 1859; și excursia în Crimeea după căderea Sebastopolului ¹⁾.

În Ianuarie 1862 simția că în fantazie se mișcă păpușile unei comedii despre ciocoi dinainte de 1848, care, însă, abia peste vreo cinci-șase ani se materializară ²⁾.

Ca să poată relua contactul cu lumea, îi trebuia o revistă: Apăruse, în București, *Revista Română* a lui Al. Odobescu. Alecsandri îi trimise balade: *Dragoș-Vodă*, *Banul Mărăcine*, *Noaptea Sf. Andrei*; și oferi pe *Inșiră-te mărgărite*; oferi și

¹⁾ M. ac. 803, scrisoare din 29 Noemvrie 1861.

²⁾ Tot acolo, scr. din Ianuarie 1862.

proza de amintiri pomenite mai sus. Sufletu-i căută iarăș un contact masiv cu națiunea cetitoare.

Până în Aprilie al aceluiaș an (1862) terminase *Istoria misiunilor politice*; sfârșise de întocmit *colecția de poezii populare*; scrisese câteva piese; și — o gramatică română în limba franceză cu dialoguri pentru necesitățile străinilor ce vor veni pe la noi.

În 1863 eră 'ntors în țară, dar iarăș gata de plecare, în Septembrie, undevă departe!

43. Pe-atunci i s'a întâmplat să cunoască pe Paulina Lucassiewicz, să o ia de soție și să nu mai plece pe-așă departe!

Acum el se așază chiar așa de bine la Mircești, încât (28 Februarie 1868) i se părù că poate vorbi despre sine ca despre «pustnicul dela Mircești»¹⁾.

44. Tocmai în timpul în care-și părea «pustnic» producția reîncepe.

Reîncepe dramatic. În Septembrie 1867 el trimite *Convorbirilor literare* câteva cântecule nouă: *Stan Covrigarul*, *Kirița la Paris*, *Ion Păpușarul*, *Gură-Cască*, *Surugiul*; și începe a prescrie cele două acte terminate din comedia ciocoilor, la care lucră mai departe, sfârșindu-o abia în Martie 1872, când, mulțămît că o are întreagă, ceti «*Junimei*», în a cărei revistă are să apară — târziu de tot, o comedie, care dela 1862 îl preocupase: *Boieri și ciocoi!*

Boieri și ciocoi este o comedie care pune față în față două generații: cea dela 1840, nobilă și eroică, și pe-a regulamentului organic, cu puțini oameni buni (Stâlpeanu, Princesa, Arbore) și cu răii săi (Neamuș, Vulpe etc.); între ele, coordonând acțiunea, aruncă pe ciocoiul vechiu (Lipicescu), ale cărui peripeții puteau trezi și de o parte și de alta reacțiuni tari. Acțiunea comediei este cam îndesată; toată vremea cereă

¹⁾ Către Iacob Negruzzi, în *Scrisori*, ed. Chendi, p. 31.

să fie întrupată în caractere și fapte simbolice pentru ea; dar acțiunea-i bine condusă; persoanele au realitate istorică și tip moral sau imoral bine reliefat și înțepenit în stările vremii care le-au produs cauzal, fatal. Deaceea, simțindu-i legăturile organice, Alecsandri nu admitea ca comedia să fie jucată cu ciuntiri¹⁾. În orice timp comedia aceasta se va ceti cu interes.

45. La Iași poetul avea *Convorbirile*. În București avea pe vechiul său amic și soț de teatru M. Millo, pe care-l proteja de departe.

În 30 Octomvrie 1867 trimesese lui Millo pe: *Ginerile lui Hagi Petcu*, *Concina* (despre care am vorbit), pe *Harță răzeșul*, *Kera Nastasia*, *Covrigarul* și încă o mare comedie în cinci acte, ce demult o poartă în cap — cred că aceasta era prima formă a *Boierilor și ciocoilor*²⁾. *Concina* era mai veche, se dase la 1866 (19 Decemvrie); *Harță*, asemenea (1851); iar *Hagi Petcu* era o localizare cu acțiunea datată 1866 (Iași).

46. Pentru a simboliză drastic aversiunea față de politică, în Ianuarie 1868, poetul își anunță dimisia din Camera deputaților!

47. Pre cât mai tare se pronunță aversiunea lui cătră politică și generația ce-o ducea — generațiunea-i părea «inteligentă și ignorantă și presumțioasă» — cu atât îi creștea pofta de muncă literară. Într'atât încât, deși luase (1867) un contact activ cu *Convorbirile literare*, pe la 1871 se gândia încă la o proprie revistă! Aceasta nu a apărut. Și astfel *Convorbirile literare* avură norocul să primească aproape toate roadele epocii celei mai strălucite a poeziei lui Alecsandri. Aici este,

¹⁾ Scrisori, ediția Chendi, p. 6.

²⁾ Manuscriptul academic 2619, către P. Ghica.

deci, locul să arăt ce i-a fost *Junimei* Alecsandri și ce i-a fost lui ea. În privirea aceasta cred că cel mai drept și mai simplu cuvânt l-a spus un observator liniștit al faptelor, un om drept, N. Gane, pe care-l și citez: «Alecsandri făcea și el parte din pleiada *Junimei* literare. Eră președintele ei de onoare; însă, pe dânsul nu-l putem număra între discipolii acestei școli, deoarece eră dejă poet cu renume mare înainte de formarea cercului *Convorbirilor*. Totuș, nu-i mai puțin adevărat că, impresionabil cum eră, acest mare poet a fost el însuș *stimulat* de avântul tinerilor din *Junimea*, căci, după ce încetase mulți ani de a scrie, s'a pus din nou pe lucru și a produs cele mai frumoase opere ale sale, pastelurile și legendele»¹⁾.

48. Pe lângă comedia boierilor și ciocoilor el scrisese și aveà gata'n Septemvrie 1867 pe: *Stan Covrigarul*, *Ion Păpușarul*, care-i spiritual, pe *Gură-Cască* și pe *Surugiul* cel vesel și sănătos ca aerul munților.

Însă marele dar al muzei lirice-i sosì abia în 1868: el începù *Pastelurile*, dintre care întâiul a fost *Oaspeții primăverii*:

În fund pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punct s'arată!
E cocostârcul tainic, în lume călător,
Al primăverei dulcè, iubit prevestitor.

În 10 Februarie 1869 poetul știa că «numărul pastelurilor se va suì până la 40»²⁾; și atâtea sunt!

Pastelurile nu se mai laudă; ele demult au fost recunoscute drept cea mai intimă, mai gingașă și mai adecuată descripție a țării Moldovei, a naturii și-a omului, care nu este numai țăranul, ci și boierul vremii, și chiar și odraslele domnești (de ex. Natalia Ghica).

¹⁾ *Pagini răslețe*, 1901, p. 103—104.

²⁾ *Scrisori*, ed. Chendi, p. 43.

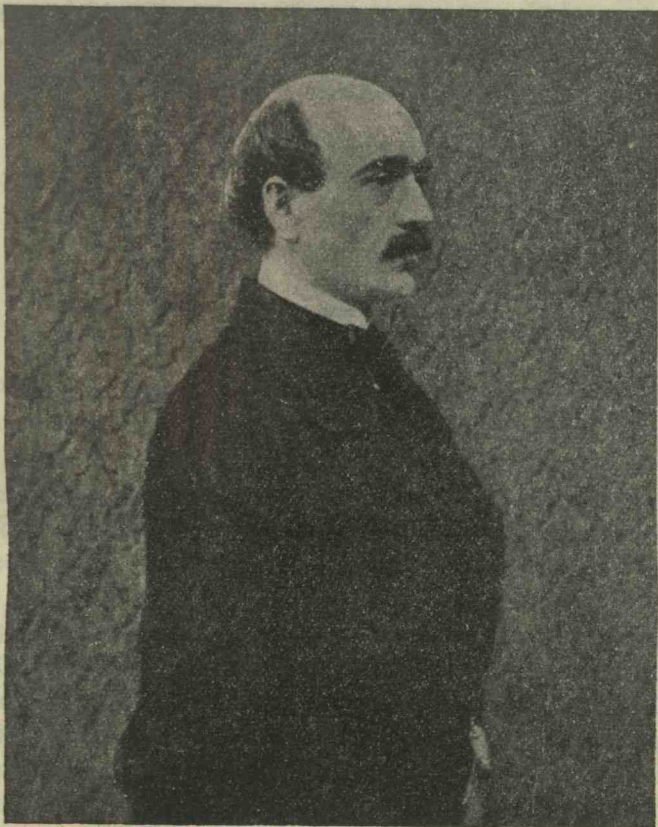
49. In anul 1872, iarna, *Dumbrava roșie* deschise seria legendelor, care se respirară în diferite linii: legenda istorică-idealizatoare (*Dumbrava roșie și Dan căpitan de plaiu*, 1874); legenda miraculoasă (*Leg. rândunichii* 1874 și *Leg. ciocârliei*, 1875; *Gruiu Sânger* 1875; *Poiana fermecată* 1876); legenda realistă-tragică a lui Briar (*Ghioaga lui Briar*, 1875), grav răsărită dintr'un subiect observat în munți; legenda exotică, de toate genurile (*Becri Mustafa* 1874, *Garda saraiului* 1876). Cinci ani poezia epică a lui Alecsandri curge fără întrerupere până în ajunul războiului pentru independență, când spiritul său, acum așa de aplecat spre epicism, trece la *Penes-Curcanul* și la alte frumuseți ale *Ostașilor noștri*.

Citațiunile de titluri de mai sus sunt *exemple*, nu sunt expuneri complete, ca în manuale. Ele fixează numai înălțimea până la care, înaripat vulturește, poetul s'a ridicat între anii 1872—77.

Că s'a înălțat având pildă pe Victor Hugo, este sigur; dar nu-i mai puțin adevărat că aceste românești subiecte îl tentaseră înainte de-a apare *Legende des siècles*; căci, se știe, subiectele de acest fel apar la el din capul locului, din *Doine*; înainte de 1847 poetul plănuiise chiar o *Traianidă*; iar noua serie se porni ca din prim izvor din istoria țării; probă: întâlnind figura cneazului Ion Cantacuzin-Deleanu (1775), mare vistier, ea-i atrage atenția și el înseamnă: «*Ecrire une série de légendes qui presentent des tableaux des differents siècles... moeurs, histoires etc.*»¹).

50. Anul 1870 a fost o mare durere pentru Alecsandri. Din țară plecase în Noemvrie 1869; în Maiu 1870 eră în Nizza, în Iunie în Paris. Abia plecase spre casă și — începând invazia germană în «țara inițiativelor mari, în leagănul libertăților nobile», cum scrie Alecsandri din Mircești, către Ed.

¹) Manuscriptul academic 819, p. 14 v. Despre idea «de a face o poemă epică asupra cuprinderii Daciei», vezi corespondența cu Bălcescu, în *Convorbiri literare*, 1916, p. 23.

VASILE ALECSANDRI

pe la 1866

Grenier, în acelaș an (Octombrie, 1870).¹⁾ Către acelaș amic el are de astădată, despre Nemți, cuvintele cele mai aspre ce se pot închipui; iar cât despre Franța, el este sigur că ea se va reface repede.

Părerea aceasta a exprimat-o simbolic în toate strofele pastelului *Căderea Rinului* și direct în cele finale (1873):

Avut-ai o 'ncercare de moarte!... dar măreață.

Așă și tu, la culme, o! Francie iubită,

Pe-un pod imens de aur pășind spre-o nouă viață

Trecut-ai peste râpa de dușmani pregătită.

O lume 'nfiorată de soarta-ți mult fatală

Crezû 'n a ta pieire! Dar tu, ca Rinul mare,

Urmezi, victimă sacră și demnă de-admirare,

Menirea ta sublimă și providențială!

Pentru Franța scrise și *Nobila cerșetoare*, o potolită comedie, al cărei erou român se întoarce rănit din războiul Franței; tot pentru Franța se vândû și *Dumbrava roșie* (scrisă în 1872); căci pentru Franța recunoștința poetului eră abundentă, iubirea fără sfârșit, adorarea extaziată. În privința aceasta Alexandri a fost o călăuză nedesmințită a nației sale.

51. Proximul mare eveniment literar a fost ediția lui Socec et Comp. *Opere compleze*, 1875. Alecsandri fusese foarte surprins că s'a găsit un editor pentru operele lui Costache Negruzzi; văzând că întreprinderea este serioasă, el se așeză la masă și scrise ca introducere acea prețioasă biografie, care este un fragment psihologic din epoca copilăriei și tinereței sale, un *essai* distins. Venindu-i rândul, el completă acel tablou biografic dând și alte lămuriri despre societatea și teatrul Moldovei, în scrisori care (cel puțin în parte) sunt prelucrarea unor lămuriri (inedite) trimise odinioară lui Ubicini; și alcătuiind un dicționar de cuvinte străine, foarte necesar. *Operele complete* ale sale și ale lui Costache Negruzzi, pe

¹⁾ Pag. 50.

lângă care se primiră și poeziile lui D. Bolintineanu, au fost întâiul monument al «clasicilor» români, ridicat de generația dela 1840. Fără devotata colaborare a lui Alecsandri el nu s'ar fi ridicat.

52. Ceva interesant despre ediția aceasta: Alecsandri a iubit pe Ardeleni, afară de — filologi; i-a încurajat la 1848; i-a sprijinit cu colaborarea sa și mai târziu; dar el a avut deplină dreptate, să nu sufere pe ridicolii latinizatori dela Blaj, care, după ce realizează o deosebire de credință, mai lucrau la întemeierea altei deosebiri primejdioase, la făurirea unei limbi savante și netrebnice poeziei. Pe aceștia Alecsandri i-a combătut totdeauna. Tot așa a făcut și cu Bucovinenii pumnuliști, care odată voiau și-au încercat să-i îndrepte lui stilul. Și în Ardeal și în Bucovina existau însă grupări (mici) care-l aveau pildă.

Apărând acum ediția lui Socec (1875) Ardealul și Bucovina îl citiră în aceste pagini prea frumos tipărite. Fratele său Ioan a fost chiar de părere că, în Ardeal și Bucovina, Socec n'ar trebui să vândă numai, ci să și dăruască. El scria fratelui său Vasile, poetului¹⁾: «Altfel eu aș cere dela Socec un anumit număr de exemplare, pe care le-aș împărți bibliotecilor românești, societăților literare din Bucovina și din Ardeal. Eu cred că, din partea ta, aceasta ar fi o atenție, care ar atinge pe compatrioții noștri de dincolo de granițe, cari au fost totdeauna admiratorii tăi credincioși».

Credincioșii aceștia trebuiau să continue a anulă primejdia cea mare despre care Alecsandri scrisese în anul 1869 către Jacob Negruzzi²⁾: «Când locuitorii de peste Carpați or învăța a grăi ca *Cipariu*, *Laurian*, *Macsim* et *tutti-quantii*, ei nu se vor mai înțelege cu Românii din Principate și cu cei din Basarabia; și în acea zi glorioasă pentru pedanți Nemții

¹⁾ Manuscriptul academic 4499, p. 119. — Scris. din 23 Aprilie 1884.

²⁾ Scrisori, ediția Chendi, p. 50.

și Rușii vor bate în palme. Însă sper că ne-a feri Dumnezeu de-o asemenea calamitate».

53. Întâmplarea a făcut ca, până la izbucnirea războiului pentru independență, Alecsandri să fi cântat vitejia străbună cum, până la el, nimeni nu o cântase.

Bunul lui simț generos mai făcuse, ca el să întreție multe legături priincioase autorității cuvântului său; astfel că, deși îl vedem alipit *Junimei și Convorbirilor*, el nu ezită a colabora și la revistele adversarilor bucureșteni, de. ex. la *Columna lui Traian* a lui B. P. Hajdeu (1873 *Ștefan-Vodă și Dunărea*); și articolul despre *Groza*, 1874 *Vlad Tepeș și stejarul*) și la *Revista contemporană* (1873 *Dridri*; 1874 *Nobila cerșetoare și Concina*; 1875 *Legenda rândunicii*).

Rar el se arată chiar și în public, ca orator: astfel, la 1875, în 16 Februarie, el ținut la Ateneu o conferință în folosul societății de binefacere «Elisabeta Doamna».

După izbucnirea războiului trebuința de-a influența personal mulțimea poporului luă aceeaș formă, a conferinței publice, de ex. la Iași, la Galați, la Piatra (1877).

Toate acestea sunt probe de neastâmpărul producției sale generale și de marele său zel pentru înaintarea neamului.

Războiul îl găsi, deci, în bune relații cu toate grupările literare; și în mare vază populară, reîntărită mai ales prin pasteluri și legende, prin comedia boierilor și a ciocoilor.

54. Dat fiind antirusismul, și principial, și sentimental al poetului, ne putem închipui ce se va fi petrecut în inima sa când l-a ajuns vestea că Rușii au trecut Prutul, ca să ajungă la Plevna și la San-Stefano. Ideea că vom pierde iarăș Basarabia eră în aer.

Temerile și îndoelile i-au fost mângâiate numai de vitejia ostașilor, de grandoarea simțului lor de jertfă și de sobrietatea lor pe câmpul de luptă.

Seria *Ostașilor noștri* începù cu *Balcanul și Carpatul*, poezie inspirată de declararea independenței la 10 Maiu și scrisă în 14 Maiu 1877. Intr'o lectură publică (în folosul răniților) însuș poetul o ceti în București. In 8 Ianuarie 1878, la deschiderea Ateneului, fratele poetului, Ioan, ceti *Odă ostașilor români și Sergentul. Peneș Curcanul* făcù chiar senzație mare. Erau poezii de mândrie națională, care oglindiau bine starea de spirit a poetului și a țării.

Starea lui? Din 14 Octomvrie 1877 el scria (din Mircești) lui Gr. Alexandrescu ¹⁾: «Voești să știi cum petrec aici? Foarte bine de când *Curcanii* noștri s'au purtat ca niște șoimi pe câmpul luptei. Eroismul lor au făcut să-mi crească inima în piept și m'au întinerit».

Pentru a caracterizà și vastitatea pan-română a sentimentului său din acest timp, este bine să aduc aminte că o cantitate din broșura *Ostașii noștri* poetul a trimis-o lui Iosif Vulcan, să o vânză în folosul ostașilor români ardeleni (ostași austro-ungari) răniți în — Bosnia!

Nu este greșit să atribuim aceluiaș sentiment și colaborarea din 1880 la *Albumul macedo-român*, o încercare reușită de-a susține cald interesul pentru Români din Macedonia.

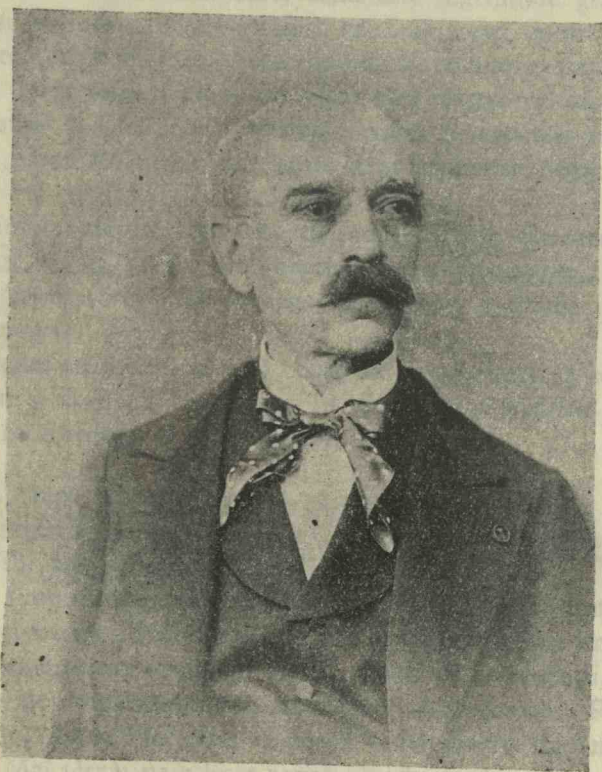
55. După victoria pe câmpul armelor, sosi vestea victoriei dela Montpellier, unde *Cântecul gintei latine* obținuse cunoscutul premiu.

Încă un motiv de întinerire!

Niciodată, niciun poet român nu a fost sărbătorit de poporul român ca atunci Alecsandri.

El trăi zile fericite, dar echilibrul eu-lui său nu se turbură. Dovadă mai mult decât frumoasă este răspunsul dat la felicitările (poate exagerate?) ale unui amic din tinerețe: «Dacă Dumnezeu mi-a dat darul poeziei, bunătatea sa mi-a rezervat și rarul avantaj de a primi încă în viață recompensa lucrărilor

¹⁾ *Convorbiri literare*, v. XXV, p. 99.

VASILE ALECSANDRI
pe la 1877

mele. Toți românii au fost buni pentru mine; și amicii mei m'au simțit, m'au încurajat astfel, încât opera mea este și a lor, Copacul dă roade frumoase, când este îngrijit de grădinar. Tu și cu toți ai noștri ați fost grădinarii mei în tot cursul carierei mele literare. Acest adevăr îl recunosc astăzi mai mult decât totdeauna; și-mi place să-l rostesc cu toată sinceritatea»¹⁾. Cu vorbele acestea el așeză pe capetele amicilor săi o parte din razele nimbului ce se scoborise bogat pe-al său.

Stimulat de întreaga situație nouă el, din fierberea de atunci, îndată plănuiește alte opere: În 12 Noembrie 1878 el scrie că de câteva zile rumegă (*je rumine*) o dramă istorică în versuri.

Paralel cu drama istorică, însă, la el eră firesc să se auză înainte și râsul său înveselitor, în *Sânziana și Pepelea* (1880) apoi în *Sfredelul dracului* (1881).

56. După războiu: Se știe că tratatul dela Berlin a impus țării revizuirea unui articol din Constituție în folosul Evreilor. Autorul *Lipitorilor satelor* se află în senatul țării; el vorbește, deci, împotriva românește despre articolul VII, în ședința dela 10 Octombrie 1879, dând atunci o nouă confirmare energetică unor sentimente vechi. Și totuși, amețit de intervenții, fiind vorba de împămbântenirea unui poet evreo-român, Ronetti Roman, Alecsandri puse o vorbă bună pentru împămbântenire. Mai târziu ne-a lăsat scrisă părerea sa de rău că, intervenind, și-a încărcat conștiința cu o greșală gravă!

57. În timpul războiului amândoi frații Alecsandri apărură activi, în public. Și fiica lui Alecsandri apărură, la Crucea-roșie, dar și la masă cu Gorciacof, ca invitată a lui Kogălniceanu. Curtea princiară — încă nu regală — deveni foarte atentă, mai ales că poetul însuși se apropiase de ea scriind

¹⁾ Către Lascar Rosetti, din 26. Maiu, 1878; vezi *Literatură și artă*, vol. V, p. 717.

Doamnei o scrisoare de-o demnitate personală și națională și de un cavalerism atingător, cum rar se găsește în literatura noastră — scriind încă din 20 Septembrie 1877, din Mirecești ¹⁾. Rezultatul: În 1880, în 7/19 Iulie, poetul eră în București, sosit de vreo trei zile; de aici el plecă la Sinaia ²⁾. Din timpul acesta înainte el devine un oaspe răsfățat al Peleşului: «Doamna și Vodă pleacă Marți din Sinaia în străinătate», scrie el, soției sale, în 25 Iulie 1880. «Nu vor să mă lase a mă porni înainte.» Aflându-se în Italia, regele și regina doriau să-l aibă și acolo, pe lângă sine (1884).

Despre relațiile poetului cu Curtea el a lăsat însemnări în scrisorile sale. Dar și Carmen-Sylva a lăsat în povestirile sale. Carmen Sylva traducea în limba germană poezii populare românești; este sigur că Alecsandri i-a fost de ajutorul cel mai autorizat.

Este exact că bătrânul bard se simțea foarte bine la Curte; deaceia s'au auzit și cântări «democratice» (!); dar trebuie apăsât asupra faptului că el nu eră un feudal umil ori un cântăreț ce-așteaptă milă și onoruri; el vorbiă foarte respectuos cu suveranul său, cu regina sa, dar niciodată nu uită să vorbească și despre misiunea lor rămasă neîmplinită. Intim el îi scria regelui (1888):

Vrem falsele hotare dintre Români să piară
S'acest castel feeric, clădit la colț de țeară,
În centrul României să luce ca un far.

Mi se pare că bardul ducea în acel palat glasul unui dor vechiu al poporului său; mi se pare că eră impresionant ca el să-l ducă.

58. Visul României întregite Alecsandri nu îl discută numai la palat, ci și la — Paris, unde vorbiă despre el ca despre

¹⁾ Publicată în *Convorbiri literare*, 1916, p. 243.

²⁾ Manuscriptul academic 2913, p. 57.

Dar tîmblă chiamă zurei ca Fenore se crească!...

Eu care din gurie stîntit-am neclonit

Eu inima lepăta de țeara strămoșască

Și toate - cele ce s'întîrî adînc le-am resimțit,

Știu ce vrosea Țeara, știu ce vroșu tu, știu!

Cunosc a tale visuri de Dumnezeu Creator,

Și gînduri se învîrî senin, cu-o lor mînie

Ca umple țara largă din Vestul viitor.

Veni, mîntuie țu Carpații și porostescă în lume

(se se mîndrească)

De-o Românie' n'încogă și demnă de-a ei nume,

Creștută și n'întărită sub zeptu țu legendar.

Veni, fulele lotor din țu Români și țeară,

Ș'acut Cartel Feerii clădit la colț de țeară,

În centrul României și luce ca un soar.

o sigură realitate proximă. Pentru a și dovedi de unde-și
sosiă energia versurilor către regele Carol, citez cum vorbiă
el la Paris despre România mare, către G. Bengescu: «Amice,
eu pot să mor fericit, deoarece am văzut realizate toate vi-
surile tinereței mele: Unirea, prințul străin, independența,
regatul. Un singur lucru mai doresc, deși nu sânt chemat
a-l privi cu ochii: e ca la bătrânețe generația D-Tale să vază
scumpa noastră Românie încă și mai mare, încă și mai pu-
ternică, încă și mai considerată decât astăzi. O țară care, în
cincizeci de ani, a făcut progresele de care ne fălim, nu e
destinată nici a se opri, nici a merge îndărăt. Am *absoluta*
convicțiune că aspirațiunile noastre cele mai ambițioase, cele
mai îndrăsnețe se vor realiza într'o zi, grație patriotismului
Românilor, grație înțelepciunii și vitejiei regelui, care a dus
și va duce încă și mai departe țara noastră pe calea *măririi*
și a *civilizațiunii*». Mărirea am văzut-o; civilizațiunea, la care
se va fi gândit poetul, o așteptăm ¹⁾).

59. Relațiile ideale și gingașe cu Curtea regală desmint
niște proaste vorbe ce s'au și tipărit pe atunci despre sensul
lor. S'au tipărit și cu prilejul ivirii pe scenă, dar și din tipar a

¹⁾ Originile acestor idei la el se pot urmări adânc în timp. Mă opresc, însă,
la 1878, când el scriă d-lui Iacob Negruzzi pasajul ce urmează (*Scrisori*, ed.
Chendi, p. 110): «Franța a câștigat mult din pagubele ce a suferit la 1870,
căci a primit o crudă lecție de care știe a profita; să urmăm pilda ei, să ne
punem pe lucru, să luminăm poporul în care există vitalitatea națională, să
renunțăm la desbinări care ne slăbesc, să ne unim într'un singur gând și să nu
ne mai căutăm sprijin decât în noi înșine, lepădându-ne de Satana, adică de
protecții străine, și vom ajunge astfel mai departe decât am ajuns până acum.
Azi avem dușmani pe față: Ruși, Nemți, Jidani, etc.; îi cunoaștem, știm cu
cine avem a ne lupta; dar totodată avem și ajutoruri oculte, avem nihilismul
care-i cancerul Rusiei, avem socialismul care roade rărunchii Germaniei;
ei lucrează pentru noi. Va veni o zi în care vom asista la o colosală dărâmare
de imperii și în acea zi, de vom fi pregătiți, vom revindică tot ce a fost și este încă
al nostru». — Pasajul merită să i se știe data exactă: 25 Iunie 1878! Tocmai
40 de ani înainte de realizarea Dacoromâniei.

lui *Despot-Vodă*, drama ce-i lucise în minte întâia oară în anul 1878.

S'a mai zis că *Despot-Vodă* a deschis o «eră nouă» în opera lui Alecsandri ¹⁾. Eră numai o trecere în dramă a energiei, care născuse pastelul și legenda. Il începuse în Noemvrie 1878; în 24 Maiu 1879 îl cetia «Junimei», în București, la T. Maiorescu ²⁾. În realitate ideile vechi ale poetului se îmbrăcau într'o nouă haină romantică; în acțiuni de surprize și efecte, un fel de arabescuri de vis puse pe realități istorice. Ideile erau: un popor isteț ca plăeșii Limbă-Dulce și Jumătate își vede instinctul sănătos înfrânt de interese și uri boerești, care primesc pe străin și-l opun Domnului român; dintre ei apare însă și Moldoveanul-tip, adică Românul deplin patriot, care aici este Tomșa și care, în țarie, este cavaleresc și ier-tător. Romanticismul îl potentează figura lui Despot, care cucereste inimi de fete, de Doamne, de boeri, făurește planuri înălțate, dar știe să și moară fără frică și fără pată. Iar în tot fondul arde mereu iubirea țării, a Moldovei adorate:

Priveste colo 'n față, în zarea luminată:

Ca mantie regală, frumoasă și bogată

Apare 'n ochii noștri Moldova, dulce raiu,

Comoară nesecată de bun și dulce traiu!

Despot-Vodă a avut și are încă o putere educativă remarcabilă.

60. Nu mult după concepția lui *Despot-Vodă* i se ivi poetului «o comedie în versuri», despre care în 1 Octomvrie 1880 zicea că o va începe în curând, căci voiă a-și îngâna zilele iernii cu lucrări intelectuale ³⁾. Eră vorba de *Fântâna B'anduziei*. În 26 Ianuarie 1883 «nu mai aveă decât o singură scenă a face» ⁴⁾.

¹⁾ *Convorbiri literare*, XX (1886), p. 593.

²⁾ *Timpul* de-atunci dă lista tuturor asistenților din toate provinciile românești.

³⁾ Manuscriptul academic 1786, p. 7.

⁴⁾ *Scrisori* (Chendi), p. 165.

VASILE ALECSANDRI
pe la 1885

Este cu putință ca poetul în vârstă de 62 de ani să fi introdus în Horațiu poezia renunțării, ce însuș o va fi simțit în sine. El va fi cugetat așa:

Poetu 'n veci e tânăr, când omu 'mbătrânește;
Și geniul, nu fruntea încântă și răpește.

(Actul I, scena V)

Sfârșit cumplit!.. Horațiu ca om te-ai stins cu 'nctul
Și n'au rămas din tine decât numai poetul.

(Actul III, scena VII)

Astfel ușor îi este lui Horațiu, delicat și în echilibru încă, a proteja o idilă a tinerilor nobili sclavi (Getta și Gallus), opunând-o destrăbălării și corupției romane. Sobrietatea acțiunii, tehnica reușită și versul potolit și candid sunt proprii să ne înlesnească simțirea unei poetice înțelepciuni moderne așezate în cadru antic, fără pretenția ca acesta să fie redat în stil naturalist.

Privind și pe Horațiu și pe Alecsandri, înfrățiți într'o figură, B. P. Hajdău a fost în notă justă scriind (la 30 Martie 1883) strofa ¹⁾:

Bătrânule Horațiu, a Romei vechi mândrie,
De care toți Latinii în veci se vor mândri,
Iubirea-mi pentru tine azi este și mai vie:
Iubindu-te pe tine, iubesc pe-Alecsandri!

61. Laurent spusese de mult că Alecsandri este poet și erou. Pe eroul prins realist în câteva legende el îl zugrăvia romantic în *Despot*; nici pentru poet nu i-a ajuns figura lui Horațiu, îi trebuia și Ovidiu. Pe *Ovidiu* l-a scris în Octombrie și Noemvrie 1884 grăbindu-se «a-l pune pe scenă în iarna aceasta». Graba l-a și împiedecat pe Ovidiu de-a întrece pe Horațiu.

62. În 1885 de-atâtea ori gloriosul Alecsandri este ministrul țării la Paris. «Mâine (eră 17 Maiu) mă duc să mă prezint

¹⁾ *Familia*, 1883, No. 16.

la Eliseu în ceremonia usitată¹⁾, apoi voiu începe vizitele pe la ambasadori, miniștri, etc. — alt bucluc²⁾, «Nu-mi eră mie mai bine la Mircești, în liniște, în aer curat și mai cu seamă la soare?»

Trei luni poetul s'a chinuit la Paris, într'o casă care nu-l mulțămia.

Dar noua sa funcție-l apropiase mai bine de Curtea regală. În acelaș an (1885), în Octomvrie, fu oaspe al ei, într'un «castel feeric», la Sinaia, unde poetul admiră «minunile naturii împreunate cu ale geniului omenesc». În Decemvrie eră iarăș la Paris.

Din nenorocire poetul se află acum «într'o perioadă de sterilitate care-l întristă»³⁾, dar nu-i topia interesul pentru literatură, despre care toate scrisorile din acest timp vorbesc mult.

Satisfăcut că, după doi ani de lucrare la «împăcarea intereselor României cu ale Franței», a încheiat o convenție comercială, poetul pleacă în vara a. 1886 la Aix-les-Bains și de acolo la Sinaia, la Peleş, de unde abia după două-trei săptămâni poate înainta la Mircești.

În Octomvrie se află la Curtea de Argeș, la sfințirea bisericii restaurate a lui Neagoe-Vodă. Se adunase acolo o gloată de douăzeci de mii de țărani; regele Carol a ținut un discurs frumos și «de un înalt caracter politic»; iar poetul «ceti în gura mare oda ce compusese pentru această ceremonie». Popor, rege, regină, ostași, poet — ce mirare să mai fie, că poetul și-aduse aminte tocmai de viteazul, imperialistul francez Henric al IV-lea?

Apoi viața-i curse poetului iarăș liniștit, între Paris, Peleş, Mircești. Prin București treceă numai.

63. Prin anii 1887—1888 un nour negru se lăsă asupra sufletului său. Rusia și Austria se înarmau de-alungul

¹⁾ Președinte eră Grévy.

²⁾ Către Al. Papadopol-Calimach, în *Scrisori*, ed. Chendi, p. 178.

³⁾ Tot acolo, p. 187.

hotarelor; întrebarea sa erà: «Cu care din ambele mari puteri ne vom alià? Ce spune Cogălniceanu? Ce gândește Brătianu? Nimeni nu ne ține în curent de măsurile ce se iau în țară¹⁾. . . ».

Erà firesc ca în astfel de timpuri boala lui Cogălniceanu să-l intereseze mereu. Ca și la acesta, ca la toți pe atunci, temerea lui Alecsandri erà Rusia; el mai curând își dorià moartea decât să «asiste la catastrofele ce se cloceau peste Prut»; dar apoi iarăș se simțià încurajat²⁾: «Tot sper că Dumnezeu nu ne va lăsà după atâtea lupte prin care am trecut; mai mult, *am convingerea că oricine se leagă sau se va legà de România nu va avea bun sfârșit*». De unde-și luà el această convingere? De sigur din sentimentul de încredere ce i-l lăsașeră succesele de câtevà decenii ale țării sale, pe care, la întâia înțelegere, de copil, o văzuse o nemernicie turco-grecescã, iar la sfârșitul vieței un regat populat, răsboinic, cu o cultură nouă, ce-i hrănià aspirațiuni mari. El văzuse în vieța sa minuni; și în minuni trebuia să fie și Dumnezeu³⁾.

64. Dar în anul 1889 se anunță o boală, despre care în 19 Septemvrie însuș regele Carol cerù doctorilor lămuriri. Îngrijit poetul se căută și la Viena, și la Paris.

În 1890, primăvara, se simțià mai bine; apoi, iarăș rău; în Maiu încă odată mai bine; profitând de răgazul acesta se întoarse în Iunie la Mircești, unde timpul îi părù atât de aspru încât în 6 și în 7 Iunie «a fost obligat să facă foc prin odăi». Pe la mijlocul lunei soarele s'a milostivit, i-a zâmbit iarăș; i se făcù și dor de «sosirea amicilor adevărați» și nerăbdător îi chemă la sine, la vechiul sfat intim, cald, glumeț.

¹⁾ Tot acolo, p. 212.

²⁾ Tot acolo, p. 220.

³⁾ Despre Dumnezeu Alecsandri scrise, mistic, în 25 Aprilie 1886: «Pentru ce tot omul se simte cuprins de bucurie în ziua de Paști, mai mult decât în alte zile? Iată un *mister*, ce te leagă cu credința și nimicește fanfaronadele ateismului». Tot acolo, p. 189.

Par'că, înainte de a închide ochii, voia să-și revadă încă-odată, la sfat cu ei, viața care cu el începea a fi sgârcită.

În acelaș an, în 22 August, viața fugi toată din trupul său; pleoapele căzură lin peste ochii săi, despărțindu-l pe veci de tot ce au privit cu drag; iar sub ele nu s'a mai mișcat niciun vis, niciun vers.

Trăise șaptezeci de ani.

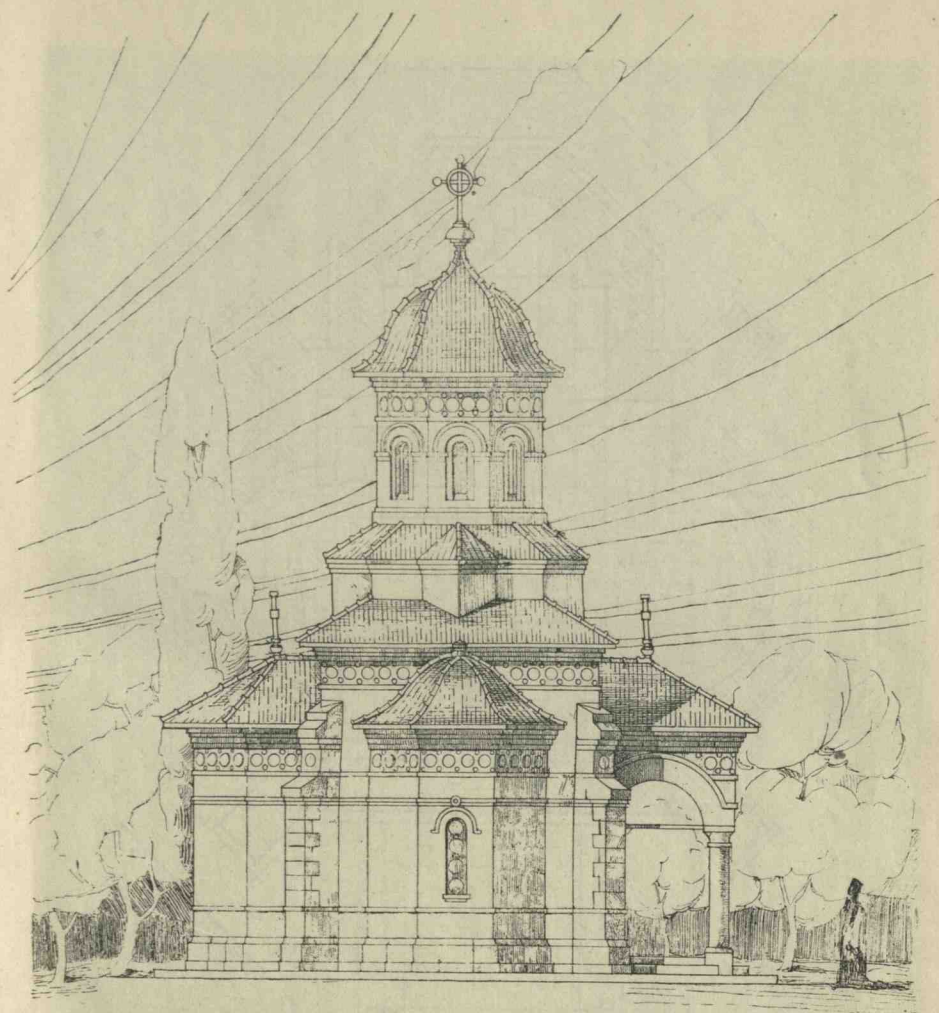
65. La vârsta de treizeci de ani, Alecsandri, care nu-și încheiase tinerețele, care se află în ajunul epocii sale celei mai bărbătești, după ce multe pățise, simțise și cugetase, din tot derivate filosofia ce i-a scris-o lui N. Bălcescu, pe atunci în Hyères, în Octomvrie 1851: «După socotința mea, cea mai frumoasă parte a vieții se compune din simțirile ce însuflă și primește un om pre pământ». Filosofii vor zice că poetul eră un aderent al primatului sentimentului; eu le-aș da dreptate. Dar aici altcevă mă mai oprește în loc; mă oprește *suma simțirilor ce el a dat*, suma de mulțămire, de plăcere ce el a răspândit-o în lume prin cuvântul său, prin faptele sale.

Abia întors în țară el zugrăvește o pildă de iubire fidelă, într'o novelă; amorul, fidelitatea, voinicia, eroismul, jertfa pentru țară, cavalerismul apar mereu în doinele sale; apoi abia închide izvorul de iubire și nuanțe din cartea lacrimilor sale pentru o femeie rară, și cu vremurile se întoarce la patriotismul sentinelei române în Orient, dar și la idolatria Moldovencei florioare. El culege ideale, din lumea ce le are încă semănate rar, dar mai mult din inima sa și din bogăția servitoarei acesteia, din fantazia sa; și le aruncă în țară, nu ca un foc de artificii repede stins, ci ca stele, ca luceferi, care se înfig în bolta țării și se văd mereu licurind. Da, nu-i prea mult zis: El întinde asupra țării sale un cer de stele călăuzitoare. Ferească-l Domnul pe cel ce se puneă în calea razelor lor! Pentru aceștia el putea să aibă și o sfântă mânie; dacă nu erau conștienți de păcat, îi învâliă în glumele comediiilor sale; dacă — rar — erau îndrăciți în răutate, îi izbîi,

ca la 1857, în blestemarea trădătorilor. În schimb n'a fost om bun țării, ca în poet să nu se trezească iubire și admirație pentru el: A ridică pe cei buni c'un vers, c'o dedicație, din mulțime și a-i arăta ei ca întrupători ai nobleței, ca prototipuri de multiplicat în viitorul țării, eră pentru el o faptă instinctivă. Idealele sale deveniră astfel bune mijloace de selecțiune morală. Iar când tot poporul său făcù dovadă că ele se află încă adânc înrădăcinate în sine, la 1878, cine a fost mai presus de poet? Se împacă, atunci, deplin cu țara; comedia de hohot, satira cu măcăcini se retrase din opera sa; acum el zugrăviă bucuros frumosul și binele, așezând pe scenă figuri care sunt și măsura spiritului său, nu numai pildă de simțire. Astfel bătrânețele sale semănară perfect cu tinerețele; dela acestea până la acelea el *una* a fost, *un* fel a fost: om nobil, îndrăgit de frumusețe, de țară, de lume, chemător spre sine, dar chemător și spre o alcătuire a neamului, care este încă *înaintea* noastră și către care toată opera lui duce încă.

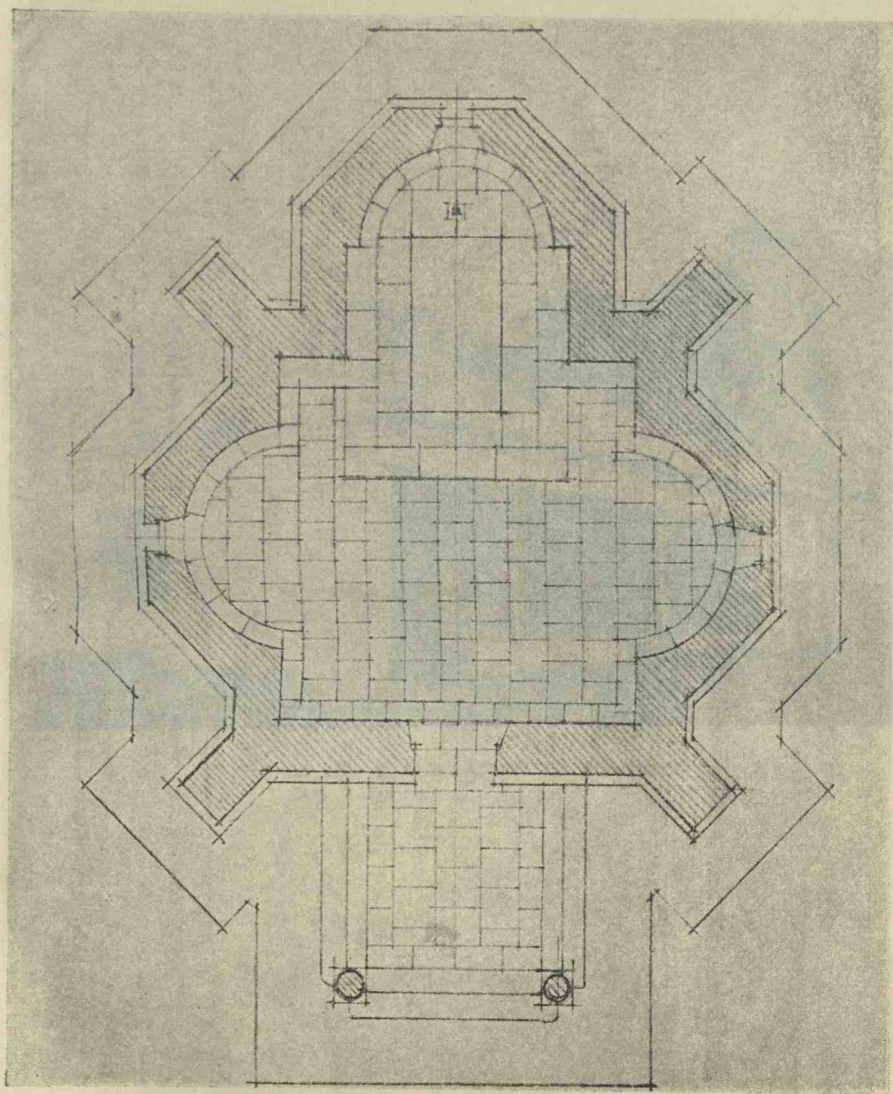
Oameni ca el pier, dar nu mor. În mausoleu am închis moaște; duhul poetului a rămas afară, în larg, în țara mare, cum a dorit-o din toată inima sa. Pentru acest duh, în țara sa, nu va există moarte.

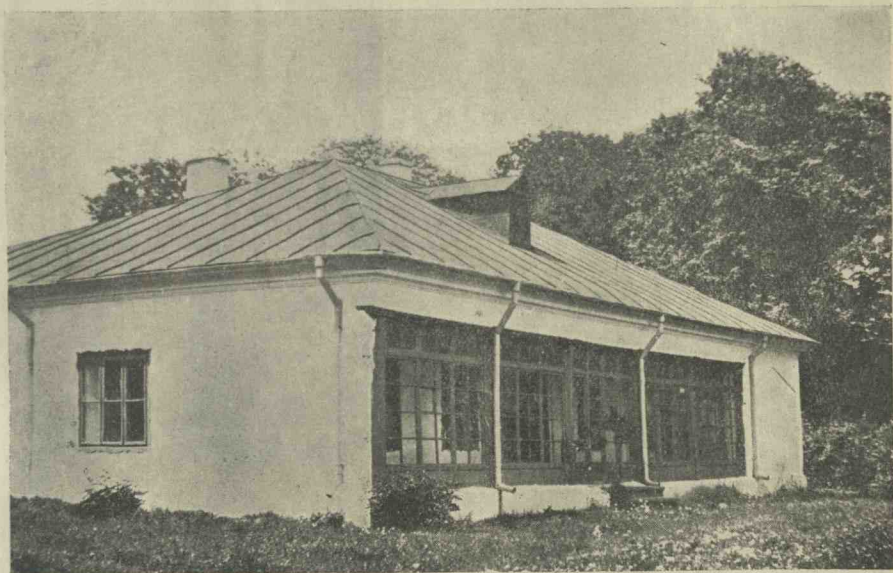
MAUSOLEUL LUI VASILE ALECSANDRI LA MIRCEȘTI

MAUSOLEUL LUI VASILE ALECSANDRI LA MIRCEȘTI

MAUSOLEUL LUI VASILE ALECSANDRI LA MIRCEȘTI

CASA LUI V. ALECSANDRI LA MIRCEȘTI

